

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**

Institut mezinárodních studií

**Jitka Fillnerová**

**Zvláštní postavení Andalusie ve Španělsku**

*Bakalářská práce*

Praha 2008

Autor práce: **Jitka Fillnerová**

Vedoucí práce: **PhDr. Michal Kubát PhD.**

Oponent práce: **PhDr. Traian Urban**

Datum obhajoby: 2008

Hodnocení: výborně

## **Bibliografický záznam**

FILLNEROVÁ, Jitka. *Zvláštní postavení Andalusie ve Španělsku*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií., 2008. 87 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Michal Kubát, PhD.

## **Anotace**

Bakalářská práce „Zvláštní postavení Andalusie ve Španělsku“ se zabývá problematikou andalusického národního hnutí, snahami o autonomii a úsilím o prosazení a pochopení zvláštního postavení Andalusie v rámci Španělska. V práci je popsán vývoj od roku 1883, kdy vznikl první autonomní projekt, Ústava z Antequerry, až do současnosti, respektive do schválení reformy autonomního statutu v roce 2007. Andalusie prošla během tohoto období pestrým vývojem, nejzajímavější je pak etapa demokratické transformace po pádu diktatury generála Franca.

Cílem této práce je zjistit, zda má Andalusie v rámci Španělska skutečně zvláštní pozici a zda úsilí o autonomii bylo a je oprávněné. Na základě studia historického vývoje od konce 19. století až do současnosti se v práci hledají ty nejzajímavější momenty, které by potvrdily, popřípadě vyvrátily, tezi, že je Andalusie historickou oblastí se specifickými vlastnostmi a že je nutné k ní přistupovat odlišně, stejně jako se přistupuje odlišně ke Katalánsku, Baskicku a Galicii.

## **Annotation**

The thesis “Special position of Andalusia in Spain” deals with the Andalusian national movement, the effort towards autonomy and towards gaining and understanding of its special position in the Spanish state. In the paper, there is described the evolution from 1883, when the first autonomous project- The Constitution of Antequerra- arose, to the present days, particularly to the reform of autonomous statute in 2007. Andalusia underwent a very eventful development during this period. The most interesting part is the democratic transition after the end of Franco’s dictatorship.

The aim of this paper is to find out, whether Andalusia really has a special position among the state and whether the effort for the autonomy is relevant. The thesis is supposed to confirm or refuse the statement, that Andalusia is historical region with specific characteristics and that it is important to perceive it in a different perspective, as well as we perceive Catalonia, Basque country and Galicia.

## **Klíčová slova**

Andalusie, autonomie, regionální stát, autonomní společenství, autonomní statut

## **Key words**

Andalusia, autonomy, regional autonomies, autonomous community, autonomous statute

## **Prohlášení**

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne ...

Jitka Fillnerová

# OBSAH

|                                                         |           |
|---------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ÚVOD.....</b>                                        | <b>9</b>  |
| <b>1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....</b>                 | <b>13</b> |
| <b>2 ANDALUSKÉ AUTONOMNÍ HNUTÍ A JEHO POČÁTKY .....</b> | <b>16</b> |
| 2.1 Charakteristika.....                                | 16        |
| 2.2 Andalusismus .....                                  | 16        |
| 2.3 První autonomní projekt- Ústava z Antequerry.....   | 17        |
| 2.4 Další etapy andalusismu.....                        | 19        |
| 2.5 Shromáždění v Rondě a Córdobě.....                  | 19        |
| 2.6 Blas Infante .....                                  | 20        |
| 2.7 Diktatura Prima de Rivery .....                     | 21        |
| 2.8 II. republika .....                                 | 23        |
| 2.9 Občanská válka.....                                 | 24        |
| 2.10 Frankismus.....                                    | 25        |
| <b>3 POLITICKÁ TRANSFORMACE PO FRANKOVĚ SMRTI .....</b> | <b>27</b> |
| 3.1 Ústava 1978 .....                                   | 29        |
| 3.2 Estado de las Autonomías- Stát autonomií.....       | 30        |
| 3.3 Snaha o plnou autonomii .....                       | 31        |
| 3.4 Referendum 28.2.1980.....                           | 32        |
| 3.5 Odblokování autonomního procesu .....               | 33        |
| 3.6 Vypracování autonomního statutu.....                | 34        |
| 3.7 Lidové referendum o Autonomním statutu.....         | 35        |

|          |                                                               |           |
|----------|---------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>4</b> | <b>AUTONOMIE V PRAXI- OD 80. LET DO PŘELOMU STOLETÍ .....</b> | <b>37</b> |
| 4.1      | Autonomní statut .....                                        | 37        |
| 4.2      | Fungování politického systému v Andalusii .....               | 38        |
| 4.2.1    | Parlament .....                                               | 39        |
| 4.2.2    | Vláda.....                                                    | 39        |
| 4.2.3    | Soudnictví .....                                              | 40        |
| 4.3      | První autonomní volby- 1982.....                              | 40        |
| 4.4      | Následující politický proces .....                            | 42        |
| <b>5</b> | <b>CESTA K REFORMĚ .....</b>                                  | <b>45</b> |
| 5.1      | Počátky reformy .....                                         | 45        |
| 5.2      | Debata o pojmu “historický národ” .....                       | 46        |
| 5.3      | Referendum.....                                               | 47        |
| 5.4      | Změny .....                                                   | 49        |
|          | <b>ZÁVĚR .....</b>                                            | <b>51</b> |
|          | <b>RESUMÉ.....</b>                                            | <b>52</b> |
|          | <b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....</b>                         | <b>54</b> |
|          | <b>SEZNAM PŘÍLOH .....</b>                                    | <b>58</b> |
|          | <b>PŘÍLOHY .....</b>                                          | <b>59</b> |

## Seznam grafů

|                                                                                          |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Graf č.1:</b> Výsledky referenda o autonomii z 28.2.1980.....                         | 33 |
| <b>Graf č.2:</b> Výsledky referenda o Autonomním statutu pro Andalusii z 20.10.1981..... | 35 |
| <b>Graf č.3:</b> Výsledky voleb 23.5.1982.....                                           | 40 |
| <b>Graf č.4:</b> Počet poslaneckých křesel.....                                          | 44 |
| <b>Graf č.5:</b> Souhlas s reformou statutu 18.2.2007.....                               | 47 |



## Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou andaluského národního hnutí, snahami o autonomii a úsilím o prosazení a pochopení zvláštního postavení Andalusie v rámci Španělska. V mé práci popíši vývoj od roku 1883, kdy vznikl první autonomní projekt, Ústava z Antequerry, až do současnosti, respektive do schválení reformy autonomního statutu v roce 2007.

Důvodem zvolení tohoto tématu je pro mě dlouhodobý zájem o Španělsko a latinsko-americké země. Při postupném získávání informací o Španělsku a jeho novodobé historii jsem si uvědomila, že v rámci tématu různých nacionalismů uvnitř Španělska je pozornost věnována jednoznačně nejvíce Katalánsku a Baskicku, v některých případech i Galicii, ale Andalusie, jako také velmi specifická oblast, zmiňována téměř nebývá. Samotní Andalusané se ale již dlouhou dobu snaží upozornit na to, že je jejich region opomíjen neprávem. Bylo to právě zde, kde vzniklo několik pro Španělsko typických tradic, zejména flamengo, je to také místo, pro které jsou velmi typické býčí zápasy. V Cádizu byla v roce 1812 podepsána první španělská ústava, na jejím území se také nachází dlouholeté „jablko sváru“ Gibraltar a při návštěvě tohoto regionu jsou na první pohled patrné pozůstatky arabské přítomnosti, které by se těžko v takovém množství v jiné části poloostrova hledaly. Byla to totiž právě andaluská Granada, která byla při reconquistě v 15. století jako poslední dobytá křesťany zpět. Andalusie je specifická také tím, že trvale patřila a patří mezi nejchudší regiony v zemi, Andalusané mají pocit, že jsou ukřivdění a že jim zbytek Španělska nevěnuje dostatek pozornosti.

Téma jsem si zvolila také proto, že minulý rok proběhla v Andalusii reforma autonomního statutu a o této problematice se v současné době ve Španělsku hodně diskutuje. Ověřila jsem si to především během svého semestrálního pobytu na universitě v Granadě, kde jsem se setkala s odborníky na toto téma a měla přístup ke zdrojům, které mi byly při práci velice užitečné.

Úvodní kapitolu práce je třeba věnovat teoretickému úvodu, kde shrnu základní pojmy týkající se různých forem organizace státu souvisejících s mým tématem, to znamená decentralizace, dekoncentrace, federace, regionalismus a regionální stát, což je pojem spojovaný nejvíce právě se Španělskem.

V následující kapitole se budu zabývat historií autonomního hnutí v Andalusii,

kteře se, jak jsem již naznačila, začalo vyvíjet v poslední třetině 19. století spolu s úsilím o změnu státního uspořádaní v celém Španělsku. V této části se tedy budu věnovat právě počátkům andaluského hnutí, jeho charakteristice, cílům a osobnostem, které se o šíření myšlenky andaluské identity a jedinečnosti zasloužily. Na počátku 20. století byly veškeré snahy o autonomii umlčeny, nejprve během diktatury Prima de Rivery a posléze s vypuknutím občanské války a po následujících 40 let Frankovy diktatury, kdy bylo Španělsko silně centralizovaným státem. Jediné decentralizaci nakloněné intermezzo představuje éra II. republiky mezi léty 1931 a 1936. V tomto období se španělským historickým regionům podařilo vydobýt si lepší postavení a uznání jejich specifík. Katalánsku, Baskicku a Galicii se podařilo získat autonomní statut a Andalusie se mu také výrazně přiblížila. Vypuknutí občanské války ale těsně její úsilí překazilo a představitelé autonomního hnutí museli působit v ilegalitě nebo v exilu.

Třetí kapitolu budu věnovat demokratické transformaci po pádu Frankova režimu. Španělský přechod k demokracii bývá označován za velmi úspěšný a má také několik zajímavých aspektů. Jedním z nich je právě proměna vysoce centralizovaného státu na jeden z nejvíce decentralizovaných v Evropě. Tento proces vyžadoval obtížnou politickou debatu mezi všemi politickými stranami, ale výsledek je zdá se uspokojivý. Model regionálního státu víceméně funguje a i lidé ve Španělsku jsou s ním spokojeni. Andalusie v tomto období ale řešila velmi obtížnou situaci. Vzhledem k tomu, že před občanskou válkou se jí nepodařilo úplně schválit autonomní statut (chybělo pouze lidové referendum, které mělo proběhnout jen několik dní po vypuknutí občanské války), nebyla zařazena mezi tzv. historické regiony, které mohly k autonomii dojít rychlejší cestou podle článku 151 nové španělské demokratické ústavy. Její političtí představitelé se ale s tímto odmítli smířit a začali o lepší postavení svého autonomního společenství bojovat. I přes zdrženlivý postoj vládní UCD se jim podařilo zorganizovat referendum o autonomní iniciativě, jehož výsledky byly nakonec i přes komplikace uznány, autonomní statut byl vypracován a v referendu následující rok schválen.

V další kapitole se zabývám politickým vývojem v Andalusii od 80. let. Nebudu podrobně rozebírat působení jednotlivých legislativ, nicméně andaluský případ vykazuje zajímavosti, kterým se vyplatí věnovat pozornost. V novém statutu totiž i přesto, že vznikl poměrně dlouhou dobu, zůstaly některé nedostatky, které se v následujícím politickém procesu odrazily. Jednalo se především o problematiku jmenování prezidenta andalusské vlády, kdy jím byl po dvou neúspěšných pokusech o získání důvěry po volbách automaticky jmenován předseda strany, která získala

nejvyšší počet hlasů, což mohlo vést k zablokování legislativního procesu. Na druhou stranu ale prezident neměl pravomoci předčasně parlament rozpustit. Další zajímavostí je permanentní nejsilnější pozice socialistické strany PSOE, která od prvních až do posledních voleb vždy získala nejvíce hlasů a většinou pro vládnutí nepotřebovala ani koaličního partnera. Jednu část této kapitoly budu věnovat tomu, jak funguje politický systém v Andalusii, tzn. parlament, vláda a soudnictví. Rozeberu také první autonomní volby, které byly pro Andalusii zlomové a poukázaly na několik andaluských specifíků, která se v následujícím procesu potvrdila. Další zvláštností je náhodná shoda autonomních voleb s těmi do národního Kongresu, což s sebou nese řadu zajímavých konsekvencí.

Poslední kapitola je věnována reformě autonomního statutu, která začala na počátku nového tisíciletí. Andalusie nebyla prvním společenstvím, které v této době prošlo procesem reformy svého statutu, a ani zde se to neobešlo bez komplikací. Vyjednávací proces byl zdoluhavý a náročný, vedly se kompetenční spory, ale především debata o definování Andalusie jako historického národa. Nutno však dodat, že tyto debaty se odehrávaly mezi vrcholnými politickými představiteli a běžné občany tento problém příliš nezajímal. Potvrdilo se to minulý rok, při schvalování nového autonomního textu, kdy se k referendu dostavilo jen 36 % oprávněných voličů.

Při studiu svého tématu jsem využívala z naprosté většiny španělské materiály. Knihy v češtině o Andalusii prakticky neexistují, českou literaturu jsem využila zejména pro teoretický úvod. Některé španělské knihy jsou k dispozici v Praze v Institutu Cervantes, týkají se hlavně španělské historie obecně. Materiály, které se více podrobně věnují problematice Andalusie a vývoje jejích autonomních snah se dají získat jen ve Španělsku. Já jsem proto využila svého semestrálního pobytu v Granadě, kde jsem čerpala ze zdrojů jak z univerzity, tak andaluské knihovny. Pro získání všeobecného přehledu o tématu bylo užitečné také samotné studium, absolvovala jsem kurz o španělském politickém systému a zejména o politice a vládě v Andalusii (*Política y Gobierno en Andalucía*), který vyučoval jeden z největších odborníků na tuto problematiku, profesor Juan Montabes. Jeho přednášky, publikace a příprava na jeho hodiny mi při mé práci hodně pomohly.

Širší a hlubší přehled o novodobé andaluské historii jsem získala především z knihy *Historia de Andalucía Contemporánea* (Álvarez, López: 1998). Zde jsou kompletně popsány dějiny tohoto teritoria, včetně vývoje hospodářství atd. Mně

posloužily pochopitelně hlavně kapitoly věnované andaluskému autonomnímu úsilí, od jeho počátků od poloviny 19. století až do 90. let. Pro studium problematiky andalusismu, jeho myšlenek a cílů je významné především dílo historika Lacomby, jehož dvě knihy *Regionalismo y autonomía en la Andalucía contemporánea (1835-1936)* a *Teoría y Praxis del Andalucismo*, vysvětlují teorii a zavádějí řadu definic s tímto hnutím spojených.

Nejzajímavější etapou andaluského úsilí o autonomii je podle mého názoru období během demokratické transformace a boj o začlenění Andalusie mezi tzv. historické regiony. Tímto tématem jsme se podrobně zabývali právě na kurzu o Andalusii na granadské univerzitě, profesor Montabes se totiž zaměřuje především na tuto problematiku. Tématu se věnuje ale také například Robledo, z jehož publikací jsem také na doporučení profesora Montabese čerpala.

Co se týče reformy autonomního statutu, nebylo doposud vydáno příliš mnoho knih. Andaluská Junta se ale o šíření informací alespoň částečně zasadila a tak jsem mohla pro přehled nejdůležitějších změn v novém statutu použít knihu Callejóna *Estatuto de Andalucía: novedades respecto del Estatuto de 1981: la nueva configuración del Derecho autonómico de Andalucía*.

Při své práci jsem využívala samozřejmě také texty španělské ústavy a autonomních statutů. Všechny dokumenty je možné získat na internetu, stejně jako řadu průzkumů, výsledků voleb, přehledů a tak dále.

Vývoj od referenda o změně autonomního statutu v únoru 2007 jsem sledovala především prostřednictvím novinových článků na webových stránkách španělských deníků. Pro lepší přehled přispěly taky průzkumy veřejného mínění, které jsou k dispozici na internetových stránkách a na kterých spolupracuje samotná univerzita v Granadě.

Moje práce má za cíl empiricko- analytickou metodou zjistit, zda Andalusie má v rámci Španělska skutečně zvláštní pozici a zda úsilí o autonomii (nikdy však separaci) bylo a je oprávněné. Budu se snažit na základě studia historického vývoje od konce 19. století až do současnosti najít ty nejzajímavější momenty, které by potvrdily, popřípadě vyvrátily, tezi, že je Andalusie historickou oblastí se specifickými vlastnostmi a že je nutné k ní přistupovat odlišně, stejně jako se přistupuje odlišně ke Katalánsku, Baskicku a Galicii.

# 1 Vymezení základních pojmů

System administrativního uspořádání Španělska je v Evropě unikátní a je mu mezi odborníky věnována poměrně značná pozornost. Existuje několik teorií, jak se tento systém nazývá a popisuje, nejedná se totiž o klasickou federaci, kde by měl každý region stejné pravomoci. V této úvodní části se pokusím přiblížit některé teoretické pojmy, které se k mé práci vztahují. Andalusie totiž prošla spolu se Španělskem v minulých dvou stoletích poměrně značným počtem změn co se právě regionálního uspořádání týká.

„V současnosti se značná část politologů shoduje v názoru, že veškeré úsilí o preciznější vymezení kompetenčních pravomocí, které doprovází snahu klasifikovat státy podle vertikální struktury moci, přináší četné problémy terminologické i klasifikační“ (Říchová 2007: 187). V podstatě jediné, co můžeme říci s naprostou jistotou a ve shodě se všemi odborníky je to, že je Španělsko silně decentralizovaný stát. Zde se, stejně jako v několika dalších západoevropských státech, v posledních desetiletích setkáváme se snahou posílit vliv občanů na veřejný život, tzn. „přenést část kompetencí z centra na nové- nižší- územně vymezené celky. Jednou z cest je tzv. **dekoncentrace** moci, která trvale zachovává dohled a kontrolu v rukou centra a je především formální změnou vertikální struktury moci, jinou je decentralizace (...). **Decentralizace** je na rozdíl od dekoncentrace spojena s vytvářením autonomně fungujících územně správních jednotek, jejichž výkon pravomocí v rámci přenesených kompetencí je naprosto samostatný a je podřízen pouze právnímu dohledu centra“ (Říchová 2007: 189).

Ve španělském případě jsou pravomoci ponechané centru dost malé (řízení ozbrojených sil, mezinárodní vztahy, přidělování občanství, přistěhovalectví, soudnictví a měnový systém) a „proto se někteří politologové i právníci (V. Klokočka) přiklánějí k názoru, že španělský decentralizovaný systém se do značné míry přibližuje federálnímu modelu“ (Říchová 2007: 192). **Federace** je „taková forma ústavní úpravy, která rozděluje moc mezi centrum a vlády jednotlivých konstitutivních částí federalizovaného celku“ (Říchová 2007: 193).

Lacomba si v historii španělského regionalismu všímá třech různých momentů. Za prvé je to *etapa čistě regionalistická*, která se týkala hlavně buržoazie a která končí zároveň s první světovou válkou. Rokem 1918 začíná *nacionalistická fáze*. Legislativní volby konané v tomto roce zmobilizovaly baskický a katalánský nacionalismus a

regionalismus ve Valencii, Galicii a Andalusii, který ale postupně nabírá nacionalistickou rétoriku, odvolávajíc se na „celistvou autonomii“ (*autonomía integral*), národ nebo „národní realitu“ (*realidad nacional*). Podle Lacomby se ale jednalo spíše o jakési znovuobjevení regionů, jejich historické reality a hledání toho, co je jim vlastní. Jinými slovy, tento nacionalismus měl spíše kulturní než politický rozměr. Poslední, třetí etapa, přichází s II. republikou a autor ji nazývá *autonomistickou*. V této době už ideje jednotlivých regionů získávají konkrétní politické obrysy díky autonomním statutům. Prostřednictvím politické autonomie dostala některá společenství možnost vlastní politicko- administrativní organizace, samozřejmě vždy v rámci španělské ústavy (Lacomba 1988b: 139- 141). Tím se centrální moc rozprostřela do jednotlivých autonomních center, která ale „nepobírala ústavní autonomie, protože ta se právě odvozovala od ústavní moci, která připadala výhradně státu“ (citováno podle Lacomba 1988b: 141). Podle definice B. Říchové jsou autonomní společenství (podle ní nazývaná samosprávná společenství) „celky, které sdružují sousední provincie, mající společnou historickou a kulturní tradici. Patří k nim Katalánsko, Baskicko a Andalusie, tedy území, pro něž má španělská ústava označení „souvislá historická oblast“ (Říchová 2007: 191).

**Regionalismus** je podle Hernánda Lafuenteho „hnutí, pomocí kterého se skupiny podřízené státní moci snaží získat co největší možnou autonomii do svých rukou. Jedna z jeho nejdůležitějších vlastností je to, že vnímá region jako sociální realitu s vlastními charakteristikami a ne jako geografickou oporu administrativní autonomie. Regionalistické poučky jsou tedy ty, které pro historické regiony požadují administrativní autonomii“ (Hernández Lafuente 1978: 39-40). Lacomba k této definici přidává ještě jednu podstatnou věc, a to sice že ve španělské historii stál regionalismus často proti krizi centralismu, jednalo se tak často o nabídku jakési politické alternativy (Lacomba 1988b: 139).

Nejlépe španělskou realitu popsal pravděpodobně Ferrando,<sup>1</sup> který pro státní uspořádání ve Španělsku vymyslel pojem „**autonomní stát**“.<sup>2</sup> Glassner v této formě správy vidí „řešení pro státy, které hledají jakousi střední cestu mezi federalismem a

---

<sup>1</sup> Tomuto pojmu se věnuje podrobněji ve své knize *El estado Unitario, El Federal y el Estado Autonómico* (1986). Tecnos: Madrid.

<sup>2</sup> V Ústavě z roku 1978 se vyskytuje pojem Stát autonomií (*Estado de las autonomías*). Do češtiny se tento pojem překládá spíše jako „regionální stát“, do angličtiny „*regional state*“.

unitárním státem. Významnější autonomie je poskytnuta regionům, které mají jisté odlišnosti od zbytku země. Největší počet států tohoto typu se nachází v Evropě, mohli bychom sem zařadit Velkou Británii nebo Itálii, i když Španělsko se zdá být nejvíce ukázkovým příkladem (Glassner 1996: 123).

## 2 Andaluské autonomní hnutí a jeho počátky

### 2.1 Charakteristika

Odlišnost andalusské historie od té „celo-španělské“ bychom mohli spatřovat podle Álvareze ve třech základních aspektech: v ekonomickém- v selhání procesu industrializace, který odsunul Andalusii na periferii kapitalistického systému; dále pak v sociální oblasti, kde vidí bipolární strukturu a oblast velkých střetů; a konečně v politickém směru, kde dělá Andalusii jedinečnou právě vznik andalusistického hnutí (Álvarez, López 1998: 333). Až ustanovení „státu autonomií“ po roce 1978 dalo podnět ke vzniku historiografického směru, který hledá původ specifických rysů jednotlivých společností. Tento směr bychom mohli podle stejného autora rozdělit do dvou proudů: ten první chce ukázat historickou odlišnost Andalusie, která spočívá v její odlišné identitě a v boji proti centralismu. Druhý směr se snaží ze stranické perspektivy očistit toto hnutí od různých historických mýtů (Álvarez, López 1998: 334). Mezi ty první patří bezesporu Blas Infante, hlavní hybatel andaluského hnutí na počátku 20. století. Jakousi „zlatou střední cestu“ se snaží vytvořit Juan Antonio Lacomba, který se ve svých mnoha studiích touto problematikou nejvíce metodicky zabývá.

### 2.2 Andalusismus

„Andalusismus je termín, který se všeobecně používá při odkazu na andalusskou identitu, konkrétněji pak při odkazu na hnutí obhajující existenci národa, kultury a andaluského povědomí, z čehož vyvozuje potřebu vlastní politicko- administrativní organizace svého území“ (Álvarez, López 1998: 334). Hnutí dostává formu v podstatě až v první třetině 20. století, s georgistickými návrhy<sup>3</sup> v ekonomické oblasti a s decentralizačními, regionalistickými nebo autonomistickými (nikdy však separatistickými) návrhy v oblasti politické. V Andalusii ale požadavky tohoto hnutí

---

<sup>3</sup> Termín "georgismus" se užívá pro souhrn myšlenek Henry George o půdě, rentě a zdanění. Své návrhy shrnul v knize *Progress and Poverty* (1893). Navrhoval jedinou roční daň z vlastnictví půdy. Jeho doktrína se však nikdy v žádné zemi nestala převládající doktrínou hospodářské politiky. Ve střední Evropě je tento koncept prakticky neznámý, v češtině o něm jsou jen kusé informace.



nebyly po dlouhou dobu tématem lidových vrstev, což byla jediná cesta, jak prosadit teoretické myšlenky nepočetné andaluské buržoazie. Dělo se tak postupně díky Andaluským centrům (*Centros Andaluces*), což byla kulturní centra ve všech větších městech. Ta prováděla osvětu mezi nepřilíš znalým andaluským obyvatelstvem. Tento pokus se ale nepodařilo dovést do úspěšného konce. Z pohledu politického se andalusismus definuje jako „politická vůle podporovaná kolektivním vědomím, vedená snahou o získání samosprávy pro andaluský lid, stejně jakou by měly ostatní autonomní společenství, o rekonstrukci jeho historie, kultury a identity a o překonání zvláštních podmínek, zaostalosti a podřízenosti, kterou Andalusie trpí“ (Álvarez, López 1998: 335).

Důležité je také připomenout, že andaluské hnutí, oproti ostatním jemu podobným, postrádá důležitý jednotící prvek, a tím je společný jazyk. Andaluština má sice velmi specifický přízvuk a od čisté kastilštiny se liší, nicméně nejedná se o odlišnou řeč, jako je tomu v Katalánsku, Baskicku a víceméně také v Galicii.

Juan Acosta nachází v novodobé andaluské historii tři „andalusismy“. První je spjatý s republikánským federalistickým hnutím a s Ústavou z Antequerry z roku 1883. Druhý souvisí s obrozením v prvních dvou dekádách 20. století. A konečně třetí epocha přišla s demokratickou transformací po Frankově smrti, tato je vázaná na socialismus. „Ačkoliv každé z těchto období má velmi podstatné odlišnosti, můžeme mezi nimi spatřovat několik základních společných charakteristik: touhu po autonomii, pocit křivdy ve srovnání s ostatními španělskými regiony nebo úsilí o překonání zaostalosti“ (Acosta 1983: 31).

### **2.3 První autonomní projekt- Ústava z Antequerry**

Ačkoliv pokus o vytvoření federativní republiky v roce 1873<sup>4</sup> nebyl úspěšný, federalisté se svých ideálů nevzdali, pokračovali ve svých aktivitách a vypracovávali federální ústavy jednotlivých národů na Iberském poloostrově, jejich hlavní myšlenkou

---

<sup>4</sup> I. republika představuje jen krátkou etapu španělských dějin, konkrétně roky 1873- 1874. Jednalo se o velmi nestabilní období, kdy se během 11 měsíců jejího trvání vystřídali v čele státu 4 prezidenti a současně probíhalo několik občanských válek. Po jejím skončení došlo k restauraci Bourbonů na španělském trůně.

bylo vytvoření jakési iberské konfederace republik.

V roce 1883 se v Antequere konal sjezd Republikánsko- demokratické federální strany (*Partido Republicano Demócrata Federal*), na němž Carlos Saornill, reprezentant jedné z andaluských obcí, představil projekt federální ústavy andaluských kantonů, ze kterého vycházel nový rozměr vztahů mezi Andalusií a španělským státem. Andalusie zde byla prohlašována za „svrchovanou a autonomní“, byla organizována jako „reprezentativní demokracie, která nepodléhá žádné vnější autoritě“ (*Constitución federal de Antequerra: Článek I*).

Na základě tohoto návrhu by se Andalusie stala nezávislým státem, který by byl dobrovolně jako federální stát integrován do hispánské federace. Neboli, ústava „navrhuje uspořádání „zdola nahoru“, kde je Andalusie viděna jako společenství svobodných lidí, kteří se mezi sebou smluví na vytvoření obecních rad, jež pak delegují své zástupce do jednotlivých kantonů. Kantony, které delegují své pravomoci na Andaluský stát, tvoří andaluskou federaci, která se svobodně konfederuje s ostatními státy poloostrova“ (Albadulí, Fernández).

Ústava byla na svou dobu velmi pokroková, a to zejména v sociální oblasti. Zaváděla například volební právo žen, což se ve Španělsku stalo skutečností až během II. republiky.<sup>5</sup>

Tento dokument nakonec ale nevstoupil v platnost. Podle většiny odborníků ve své době ani nenabyl na důležitosti, zásadním se stal až v době, kdy Blas Infante, „otec andaluské vlasti“, vyzvednul některé jeho prvky, zejména když byly převzaty na shromáždění v Rondě roku 1918.

Jak shrnuje Álvarez, „aby se proměnil v akceschopnou realitu, musel se andalusismus rozvinout na třech úrovních: musel převzít povědomí o odlišné identitě a jeho definici; měl vytvořit politický program, který by dal tomuto povědomí formu, a konečně získat lidovou podporu, která je potřebná, aby se tento program prosadil. Na konci 19. století, z optimistické perspektivy, se mohlo zdát, že první dva požadavky byly splněny, chyběl ten třetí“ (Álvarez, López 1998: 341).

---

<sup>5</sup> Ženy získaly ve Španělsku volební právo v roce 1931.

## 2.4 Další etapy andalusismu

Álvarez rozděluje další období na dvě části. V první fázi, od roku 1907 do 1915, proběhly manifestace, které se týkaly problémů regionu a které ukázaly existenci společného andaluského povědomí. Rozhodující byl rok 1915, který otevřel další etapu andalusismu, trvající až do roku 1919, kdy se konalo shromáždění v Córdobě.

V roce 1915 bylo vydáno stěžejní dílo pro andaluské hnutí, *El Ideal Andaluz*. Tato kniha se podle Álvareze (ale i podle jiných autorů) stala autentickým programem andalusismu, určuje jeho limity, objevuje podstatu andaluského národa, popisuje proces, jak se tato podstata v historii vytvářela a upozorňuje na tristní podmínky, v jakých se andaluská společnost nacházela, jak z materiálního, tak ze sociálního hlediska. Během druhé fáze se vytváří program na změnu vnímání regionu andaluským lidem, jenž měl tuto změnu uskutečnit. Andalusismus přebírá ekonomický program od georgistů a politický z Ústavy z Antequerry. Nejdůležitějším cílem této etapy bylo, jak jsem již zmínila, získat podporu andaluského lidu. Aby se k tomuto cíli podařilo dospět, byla vytvářena tzv. Andaluská centra v různých městech regionu. Významné také bylo definování symbolů Andalusie: hymny, znaku a vlajky. Důležitou roli hrál časopis *Bética*, který se stal fórem pro vyjadřování myšlenek hnutí. Nakonec, i přes neochotu utvořit politickou stranu, vstoupili andalusisté poprvé na politickou scénu kandidaturou v obecních volbách na společné kandidátce s republikánskou stranou (Álvarez, López 1998: 343-347).

## 2.5 Shromáždění v Rondě a Córdobě

Když už se tedy podařilo definovat existenci andaluského národa a jeho historické odlišnosti, zbývalo andalusismu institucionalizovat se v podobě ekonomického a politického programu. Jeho definici se podařilo prosadit na dvou pro Andalusii velmi důležitých shromážděních- v Rondě a Córdobě (*Asamblea de Ronda y Córdoba*). To v Rondě v lednu roku 1918 bylo svoláno za nepříliš příznivých vnějších podmínek- v Evropě se řešilo nové poválečné teritoriální uspořádání, ale i samo Španělsko se zmítalo ve vlastních problémech. Hlavním cílem tohoto setkání bylo především pomocí politického programu skoncovat s velmi špatnými hospodářskými a sociálními podmínkami, které v tomto jihošpanělském regionu panovaly, snažilo se

nicméně zasadit také o to, aby se Španělsko přeměnilo v konfederativní stát. Hlavní postavou tohoto shromáždění byl Blas Infante, jehož zásluhou se zde přebral hlavní prvky Ústavy z Antequerry z roku 1883. Symbolickým, ale velmi důležitým počinem, se stalo schválení andaluských symbolů- vlajky, znaku a hymny.

„Pokud říkáme, že se shromáždění v Rondě zabývá definicí politického programu andalusismu, to v Córdobě určuje jeho program ekonomický“ (Álvarez, López 1998: 355). Toto shromáždění, konané v březnu roku 1919, je spojováno spíše s radikálnějším andalusismem. Několik měsíců před jeho konáním byl schválen Manifest, který se stal důležitým především v budoucnu, kdy se na něj odkazovali politici při obhajobě většího stupně autonomie. V roce 1919 ale „definoval autonomii, které chtěl dosáhnout, srovnával jí se samosprávou a sebeurčením a navrhoval pro Španělsko konfederativní uspořádání. Za druhé vysvětloval, proč Andalusie autonomii potřebuje: aby se odpoutala od centrální oligarchie, která koncentruje bohatství ve prospěch jiných regionů. A za třetí se ptá, zda se Andalusie může považovat za národ, aby si vzápětí mohl odpovědět, že ano, protože se jedná o společenství lidí se společnými politickými, ekonomickými a kulturními ideály“ (Álvarez, López 1998: 355). Co se týče ekonomického programu, Blas Infante se zde snažil prosadit ten, s kterým se prezentoval ve volbách v roce 1919. Požadoval, aby centrální vláda navrhla zákon inspirovaný georgistickou teorií, který by ulehčil zbídačenému andaluskému venkovu. Jednalo se o agrární reformě, která také vycházela z georgismu, znamenala tedy jakousi cestu mezi kapitalismem a socialismem a mohla tak pomoci vytvoření střední venkovské třídy.

## 2.6 *Blas Infante*

Blas Infante je považován za otce andaluského hnutí. Narodil se 5. července 1885 v Casares v provincii Málaga. Byla to malá vesnice, kde mohl každodenně pozorovat dva nejzávažnější problémy tehdejší Andalusie- námezdní práci a caciquismus.<sup>6</sup> I přes nepříznivé sociální podmínky se Infantemu podařilo vystudovat právnickou fakultu na universitě v Granadě s předstihem, takže musel ještě rok čekat,

---

<sup>6</sup> Jedná se o problém, kdy na určitém území náleží nadměrný vliv v politických a administrativních záležitostech jednomu pánovi.

aby mohl začít vykonávat notářskou praxi v Cantillaně. Tato práce mu umožnila dostat se do kontaktu s některými osobnostmi tehdejšího andalusismu, které ho v jeho myšlení významně ovlivnily a nasměrovaly.

V roce 1913 se účastní mezinárodního geogistického kongresu v Rondě, v dalších letech otvírá některé advokátní kanceláře, v roce 1916 zakládá první Andaluské centrum v Seville, jehož je prezidentem. Toto centrum mělo být místem, kde se představuje kulturní a sociální realita Andalusie, postupem času bylo otevřeno i v dalších andaluských městech.

Během diktatury Prima de Rivery odchází do „vnitrostátního exilu“ do Isla Cristina a zcela opouští politický život. Během této doby se věnuje psaní a cestování. V roce 1931, kdy končí Riverova diktatura a je vyhlášena II. republika, se znovu objevuje naděje na uskutečnění andaluských ideálů. Místo zaniklých Andaluských center začaly vznikat tzv. Juntas Liberalistas a autonomie se zdála být blíže než kdy předtím.

V roce 1933 se Infante aktivně zúčastnil shromáždění v Córdobě, které mělo připravovat projekt pro autonomní statut Andalusie. Několik dní po nacionalistickém povstání byl ale Blas Infante 11. srpna 1936 popraven a s ním skončily i andaluské autonomní naděje.

Nejvýznamnějším dílem Blas Infanteho je *El Ideal Andaluz*, kde shrnuje své poznatky o andaluské problematice a toto dílo se pak stává zásadním pro další vývoj. Na jeho počátku shrnuje to nejpodstatnější: „Problémem je toto: Andalusie potřebuje spirituální řízení, politickou orientaci, ekonomický prostředek, kulturní plán a sílu, která by propagovala a zachraňovala“ (Infante 1982: 8).

## **2.7 Diktatura Prima de Rivery**

Po první světové válce čelilo Španělsko, stejně jako další evropské země, obrovským hospodářským problémům a krizi parlamentního systému obecně. K vnitropolitickým komplikacím se přidaly ještě zahraničně- politické, zejména s Marokem. V září 1923 došlo v Barceloně k vojenskému puči pod vedením Miguela

Primo de Riveru,<sup>7</sup> který hodlal nastalou situaci vyřešit po svém.

Před Riverou stálo mnoho těžkých úkolů: zprůhlednit administrativu, obnovit bezpečnost na ulicích a veřejný pořádek, ukončit krvavou válku v Maroku,<sup>8</sup> modernizovat ekonomiku, přetvořit politický systém tak, aby byl přijatelný pro většinu španělských občanů a tak dále. Rivera byl mezi lidmi zejména z počátku vlády oblíbený, v Andalusii ještě více, protože odtud pocházel. „A ačkoliv je nutné uznat, že pro některé otázky byl Primo de Rivera schopen najít vhodná východiska, během sedmi let „provizorních“ řešení zůstávaly ostatní problémy nezměněny, pokud režimem ještě více zhoršeny“ (Álvarez, López 1998: 367).

Jak píše historik Lacomba, zpočátku vzbudila osoba diktátora mezi účastníky andalusistického hnutí určitá očekávání, která se však brzy ukázala jako mylná. V říjnu 1923 Rivera představil svůj plán na vytvoření 10- 14 silných regionů, které by měly co největší možnou autonomii. Ještě v roce 1924 se zdálo, že Obecní statut (*Estatuto Municipal*) Calva Sotely<sup>9</sup> očekávání naplní, nicméně následující Provinční statut (*Estatuto Provincial*) byl mnohem víc restriktivní a s iluzemi andalusistů definitivně skoncoval (Lacomba 1988: 217).

Hnutí během diktatury utichlo, nicméně neznamená to, že zaniklo. Jeho představitelé se připravovali v ústraní, získávali další informace a inspiraci, například četbou nebo cestováním, v této době byly napsány také některé důležité knihy. Když tedy Riverova diktatura na počátku 30. let skončila, andalusistické hnutí se objevilo stejně silné, ne-li silnější než před ní a II. republika už s ním musela počítat.

---

<sup>7</sup> Miguel Primo de Rivera (1870- 1930) byl španělský politik a voják. Účastnil se akcí na Kubě, Filipínách a v Maroku. Byl hlavním generálem ve Valencii (1919) a Katalánsku (1922), v roce 1923 nastolil diktaturu. Vyřešil marockou otázku (1926) a pokusil se institucionalizovat režim pomocí vytvoření strany *Unión Patriótica Nacional*. Díky nedostatečné soudržnosti a ztrátě důvěry krále Adolfa XIII musel v roce 1930 podat demisi a stáhnul se do Francie.

<sup>8</sup> Na mezinárodní konferenci v Algeciras byla Španělsku a Francii svěřena důvěra k uklidnění situace v Maroku. Španělsko zabíralo území Rifu, dále pak Ifny a Tarfaya, Francie okupovala zbytek země. Společná okupace musela čelit mnohým povstáním a vojenským vzpourám, otázka byla vyřešena až v roce 1926, kdy se rebelové vzdali.

<sup>9</sup> José Calvo Sotelo (1893- 1936) byl španělský politik, ministr sociálních věcí v době diktatury Prima de Riveru (1925- 1930). Založil Národní blok (*Bloque Nacional*) a stal se předním lídrem pravice. Zemřel následkem atentátu 13. července 1936 v očekávání občanské války.

## 2.8 II. republika

Volby konané po pádu Riverovy diktatury ukázaly převahu republikánských sil ve Španělsku, takže v dubnu 1931 byla vyhlášena II. španělská republika a král Alfonso XIII. odešel z politické scény.

S ohledem na regionální problematiku II. republiky byl důležitým dokumentem Pakt ze San Sebastianu (*Pacto de San Sebastian*) ze 17. srpna 1930, který uznává autonomii historických regionů, tzn. Katalánska, Baskicka a Galicie. Stěžejní byla samozřejmě Ústava II. republiky, jíž se zakládal „integrální stát“ (*estado integral*), slučitelný s autonomií obcí a regionů. Jak potvrzuje Jiménez de Asúa, „objevuje se tedy nová koncepce státu, který převyšuje tradiční protipóly- unitární stát vs. federální stát. Tento termín bere v potaz reálnou existenci regionů s různou mírou politického uvědomění“ (citováno podle Lacomba 1988: 263).

V souvislosti s andaluskými požadavky se objevil také termín „Svobodný stát Andalusie“ (*Estado libre de Andalucía*). Toto pojmenování vysvětloval Blas Infante jako „osvobození“ Andalusie od útlaku a bídy, „svobodná“ tedy ve smyslu „osvobozená“ od stoleté nadvlády. Nejednalo se tedy o separatistické pokusy a nikdy se o ně také jednat nebude, protože podle „otce“ andalusismu je Andalusie „základem Španělska“ (Infante 1979: 60- 61).

Historik Lacomba spatřuje nastartování procesu boje Andalusie za autonomii v květnu 1931, kdy se vznikem II. republiky také znovu-vzniká andaluský regionalismus, andalusismus. Nicméně, na rozdíl od jiných regionů, v Andalusii neexistuje ani lidové uvědomění, ani mobilizace politických sil v nějaké politické straně, která by toto hnutí podněcovala a usměrňovala (Lacomba 1988: 265). Nový režim byl ale v Andalusii opět přijat s nadšením, protože s nadějí na vyřešení stávajících problémů, kterým region čelil. V Andalusii neustále rostl počet obyvatel, zatímco v ostatních oblastech tomu bylo naopak, dalším problémem bylo to, že zůstávala z velké části zemědělským regionem.

Juntas Liberalistas, které nahradily Andaluská centra, pod vedením Blas Infanteho naléhaly na vytvoření rady, která by shromáždila instituce jednotlivých provincií, aby jednaly o budoucnosti autonomního statutu pro Andalusii. Mezi roky 1931 a 1933 vyjádřily svůj názor na andaluskou autonomii téměř všechny veřejné i soukromé spolky a většina z nich k andaluskému statutu zaujímala kladný postoj. Autonomní iniciativa již tedy probíhala, ale mezi lid se moc nedostala. O tématu se

psalo jen v tisku spojeném s andalusisty, v běžných novinách vycházely sporadicky články o autonomní otázce v obecné rovině. Otázkou je, zda by větší četnost článků vedla k většímu zájmu obyvatel, protože Andalusie po celou svou novodobou historii čelí nezájmu svého lidu o politiku, čímž se budu zabývat ještě v další části mé práce.

V únoru 1932 bylo svoláno regionální shromáždění, kde byly přijaty základní body (*Bases*), které měly sloužit jako základ pro vytvoření projektu pro autonomní statut. Byly zde formulovány důvody úsilí o autonomii, typ autonomie, které chtěla Andalusie dosáhnout atd. Tento první dokument měl ale celou řadu nedostatků a tak nakonec s definitivní verzí autonomního statutu moc společného nemá. Mnoho neshod kolem úprav formulací a požadavků nebo sporů mezi jednotlivými provinciemi vedlo k tomu, že se naplánované shromáždění v Córdobě odložilo nakonec až na leden 1933, konkrétně na dny 29. do 31. ledna. I přes veškeré debaty bylo shromáždění v Córdobě považováno za úspěšné, byla zde schválena předběžná verze tolik vytouženého autonomního statutu. Problém nastal ve španělském parlamentu, kde měly většinu strany z centra a pravice a na konci roku 1933 tuto iniciativu zablokovaly. Tato patová situace trvala až do triumfu Lidové fronty (*Frente Popular*) ve volbách v únoru 1936, kdy se levicové síly staly hybatelem dalších autonomních procesů. Po celé Andalusii byly rozdávány publikace obsahující autonomní statut z Córdoby. Bylo rozhodnuto o jmenování autonomní Junty (vlády), v čele s nikým jiným než Blas Infantem, jejímž úkolem mělo být zrychlit proces, který by vedl ke schválení statutu.

Vojenské povstání v červenci 1936 ale s autonomními nadějemi skoncovalo. Vedlo také ke smrti jejich hlavního propagátora, Blase Infanteho, který byl v srpnu popraven. Referendum, které bylo naplánováno na následující dny, už samozřejmě neproběhlo a během občanské války a následujících 40 let Frankovy diktatury byly všechny aktivity směřující k decentralizaci státu umlčeny.

## 2.9 Občanská válka

Klíč k frankistickému úspěchu v Andalusii spočíval v činnosti Queipa de Llany<sup>10</sup>

---

<sup>10</sup> Gonzalo Queipo de Llano (1875– 1951) byl španělský voják. Účastnil se kampaní na Kubě a v Maroku. V roce 1930 se podílel na povstání, proto musel následně odejít do exilu. Během II. republiky působil ve vrcholných vojenských funkcích. Podílel se na přípravách vojenského povstání v roce 1936 a



v Seville a několika dalších andaluských městech, které se mu podařilo dostat pod kontrolu povstalců a získat tak možnost přepravit vojska z Maroka, kde povstání původně propuklo.

Andalusie byla za občanské války rozdělena na dvě části, které se vyvíjely odlišně politicky i ekonomicky. Frankisté zrušili všechny republikánské reformy a navrátili půdu původním majitelům. V zóně, kterou si udrželi pod kontrolou republikáni naopak probíhala další kolektivizace.

Otázkou autonomie se v této době nikdo nezabýval, válka vyžadovala koncentrovat veškeré síly právě na ni.

## 2.10 Frankismus

Po pádu republiky tedy začala dlouhá etapa Frankovy diktatury. Andalusie během ní musela čelit hospodářským problémům, nepodařilo se vyřešit dlouhodobý problém zemědělství, ani odstartovat efektivní industrializaci. Desítky tisíc Andalusanů byly nuceny z ekonomických důvodů emigrovat do Katalánska, Baskicka, Madridu nebo různých evropských a amerických zemí.

Režim generála Franka je jedním z nejlepších příkladů autoritativního režimu. Jedná se podle Linze (1964, 2000) o „politický systém s omezeným, neodpovědným politickým pluralismem, který nemá vypracovanou vůdčí ideologii, ale zato výraznou mentalitu; vyznačuje se absencí intenzivní a extenzivní politické mobilizace (s výjimkou některých etap svého vývoje) a vůdce nebo malá skupina vůdců disponuje mocí, která formálně má nejasně vymezené, avšak snadno předvídatelné hranice“ (Linz 1964: 255).<sup>11</sup>

Frankův režim byl silně centralistický, opíral se o katolickou víru, armádu a kastilskou kulturu. Spojení „španělský národ“ během jeho vlády získalo tak negativní konotace, že ho někteří dodnes odmítají používat, protože odkazoval na celé území

---

na počátku války vedl celé jižní vojsko. Zmocnil se Sevilly a postupně si podrobil kontrole celou východní Andalusii.

<sup>11</sup> Překlad převzat z KUBÁT, Michal: Autoritativní a totalitní politické systémy. In CABADA, Ladislav, KUBÁT Michal a kolektiv (2004). *Úvod do studia politické vědy. 2. rozšířené vydání*. Eurolex Bohemia: Praha, s.367.

Španělska a popíral jeho kulturní diverzitu. „Dodnes neexistuje obecný konsensus o tom, co „národnost“ znamená, obzvláště, když se někteří politici, kteří právě k těmto národnostem patří, považují za „národy“, používají termín „španělský stát“ a vyhýbají se používat výraz „španělský národ“, protože podle nich nic takového neexistuje“(Guibernau 1997: 94).

Stejně tak se odborníci dodnes do jisté míry přou o to, jaký přívlastek by vlastně Frankovu režimu měli přisoudit. Objevují se termíny jako fašistický systém, vojenská nebo korporativní diktatura, někteří tvrdí, že šlo o jakousi směs všech tří, nicméně jisté je to, že španělský nacionalismus byl základem všech ideologií. „Kombinace falangistických, tradicionalistických a společensko-katolických idejí vedla k tomu, že bylo Španělsko chápáno jako „národní společenství“ („*comunidad nacional*“) strukturované v přirozených společenských skupinách (rodina, obec, syndikát), prostřednictvím kterých se na všech úrovních spojovalo korporativní zastoupení“ (Granja, Beramendi, Anguera 2001: 166).

Jakékoliv alternativní nacionalismy k tomu centrálnímu španělskému byly utlačovány, stejně jako demokratické nebo dělnické organizace, protože byly viděny jako potenciální hrozba španělské jednotě. Za daných podmínek vymizely nacionalismy a regionalismy ze španělské politické scény a přežít mohly jen opravdu ty nejsilnější, lépe ty působící v exilu než ty snažící se udržet v tajnosti ve Španělsku. Na druhou stranu, represe ze strany frankismu vedly k radikalizaci nebo obnovení jednotlivých hnutí, andalusismus během diktatury získal novou dimenzi.

### 3 Politická transformace po Frankově smrti

Již v roce 1969 se Franko rozhodl aplikovat jeden ze Základních zákonů,<sup>12</sup> konkrétně ten z roku 1947, a jmenoval tak svého nástupce, Dona Juana Carlose, který je v čele Španělska až do současnosti. Král Juan Carlos I. hned po Frankově smrti 20.11.1975 zahájil demokratickou transformaci, která je vzhledem k tomu, jak proběhla rychle a klidně, považována za velmi úspěšnou.

Od roku 1976 byl u moci v pozici předsedy vlády Adolfo Suárez,<sup>13</sup> který je spolu s králem hlavní postavou španělské transformace. Suárez se svou stranou UCD (*Unión de Centro Democrático*) vyhrál první svobodné volby v roce 1977.<sup>14</sup> Strana ale ztratila podporu díky přílišnému důrazu na centralismus, španělská společnost totiž volala po přenesení rozhodování z Madridu blíže do jednotlivých regionů.<sup>15</sup> UCD váhala se zařazením Andalusie k historickým autonomním společenstvím a v jejím úsilí ji nepodpořila. Strana tak ztratila podporu nejen v Andalusii, kde v roce 1982 zvítězila absolutní většinou socialistická strana, ale i na území celého Španělska.

Zlomovým okamžikem demokratické transformace bylo schválení nového ústavního textu. Španělsko během Frankovy diktatury žádnou ústavu nemělo, bodem poslední reference se tedy mohla stát jen konstituce II. republiky. Ústava byla

---

<sup>12</sup> V tomto případě se jednalo o Zákon o nástupnictví ve vedení státu (*Ley de sucesión a la jefatura del estado*). Celkem existovalo 8 Základních zákonů (*Leyes Fundamentales*), poslední byl schválen až po Frankově smrti v roce 1976- schválil ho parlament a umožňoval politickou reformu. Tyto zákony vyhlášoval sám Franko, sloužily vlastně jako určitá náhrada ústavy, která během jeho režimu neexistovala.

<sup>13</sup> Adolfo Suárez González (1932) je španělský právník a politik. Předseda vlády v letech 1976- 1981. Byl prvním demokratickým předsedou vlády po smrti Franka. Vystudoval právo v Salamance a během frankistického režimu působil na několika významných postech, jako poslední byl například ředitelem španělské televize. Ačkoliv byl po pádu Frankova režimu pro většinu španělského lidu neznámý, podařilo se mu podařilo spojit lidi, kteří podobně jako on přešli k demokratickým hodnotám, se sociálními demokraty, liberály i komunisty a společně se jim podařilo dovést Španělsko k demokracii.

<sup>14</sup> Výsledky voleb podle počtu získaných poslaneckých křesel: UCD (*Unión de Centro Democrático*) 168 křesel, 34,53% hlasů; PSOE (*Partido Socialista Obrero Español*) 118 křesel, 29,39% hlasů; PCE (*Partido Comunista de España*) 20 křesel, 9,35% hlasů; AP (*Federación de Partidos de Alianza Popular*) 16 křesel, 8,23% hlasů; CDC (*Coalición Elect. Pacte Democratic Per Catalunya*) 11 křesel, 2,82 %, PNV (*Partido Nacionalista Vasco*) 8 křesel, 1,62% hlasů. Volební účast 78,83%. Zdroj: [www.cadpea.org](http://www.cadpea.org).

<sup>15</sup> Španělská transformace bývá někdy také označována jako dvojitá- stát prodělal přechod z diktatury na demokracii a zároveň z přísně centralistického státu na stát regionální, decentralizovaný.

vypracována parlamentem mezi srpnem 1977 a říjnem 1978. Zkušenosti z předchozích let vedly politické špičky k všeobecné spolupráci a konsensuálnímu přístupu, který se odrazil i v přípravě ústavy. Vyžadovalo se, aby „ústava neobsahovala nic, co by pro nějakou politickou skupinu bylo naprosto nepřijatelné“ (Dvořáková, Kunc 2004: 177). Její příprava byla svěřena specialistům, které delegovaly jednotlivé parlamentní strany. Po zveřejnění předběžného návrhu byly všechny strany vyzvány k připomínkám. Vyskytlo se zde několik sporných bodů, zejména kolem oddělení církve od státu, školství, rozvodů, potratů a vymezení úlohy ozbrojených sil. K diskusi kolem těchto bodů byla vytvořena komise, která některé problematické formulace musela odstranit, protože nebylo možné dosáhnout sblížení stanovisek.

Problematické zůstávaly rovněž pasáže věnované národnostní otázce. Silná regionální a autonomistická hnutí vyvolávala obavy, že právě na nich společná pravidla ztroskotají. „Ústavní formulace o autonomii pro „národnosti a regiony“ byla kompromisem mezi požadavky na plné národní sebeurčení menšin a koncepcí jednotného španělského národa. A tento kompromis hodlal jakousi autonomii přisuzovat právě jen historickým národním hnutím Katalánců, Basků, snad i Galicijců. V praxi se pak na politické scéně překvapivě objevily nové nacionalismy, o kterých nikdo předtím nevěděl, že existují, nebo se oživily dávno zapomenuté úvahy o místní specifice, jako třeba hnutí v Andalusii“ (Dvořáková, Kunc 2004: 178-179). Řešení ve smyslu dvou článků 151 a 143, podle kterých se jednotlivé oblasti dělily na historické a „ty ostatní“ a které povolovalo tzv. historickým společenstvím rychlejší cestu k autonomii, vedlo k určitému dualismu. Jednalo se sice o sporné, ale poměrně umírněné řešení, když uvážíme, že Španělsko procházelo přeměnou z tradičně unitárního k decentralizovanému státu.

Z obavy, že by separatismus vedl k nestabilitě, vznikl kompromis napříč umírněnými politickými stranami, které se účastnily vzniku španělské ústavy. Španělsko bylo přeměněno ve vysoce decentralizovaný stát, což ostře kontrastuje s předchozím frankistickým režimem, stejně jako s centralizovanou strukturou západoevropských států. Jednotlivá autonomní společenství byla vymezena většinou na základě historických nebo národnostních hledisek.

Text schválený na společném zasedání obou sněmoven v říjnu 1978 byl triumfem principu spolupráce soupeřících politických sil a rodící se demokracie. Ústava dovršila proces odstraňující všechny pilíře nedemokratického frankistického režimu.

### 3.1 Ústava 1978

Španělsko se podle Ústavy ustanovuje jako „demokratický a sociální stát a hlásí se ke svobodě, spravedlnosti, rovnosti a politickému pluralismu jako k nejvyšším hodnotám svého právního řádu“ (*Constitución española 1978: Článek 1*).

Ústava je založena na „nezrušitelné jednotě španělského národa, společné a nedělitelné vlasti všech Španělů, uznává a zaručuje právo na autonomii národností a regionů, z nichž se skládá a na jejich vzájemnou solidaritu“ (*Constitución española 1978: Článek 2*).

Kastilština je úředním státním jazykem. Všichni Španělé mají povinnost ji znát a právo ji používat. Ostatní jazyky jsou v autonomních společenstvích, podle jejich statutů, rovněž úředními jazyky (*Constitución española 1978: Článek 3*).

Stát je územně členěn na obce, provincie a autonomní společenství.<sup>16</sup> Všechny mají plnou právní subjektivitu a jejich správu zabezpečují orgány vzešlé z přímých voleb – starostové (*alcaldes*) a radní (*consejales*) v obcích, zastupitelstva (*diputaciones*) v provinciích a vlády (*gobiernos*) v autonomních regionálních celcích.

Co se týče autonomie jednotlivých španělských regionů, ústava rozděluje autonomní společenství (*comunidades autónomas*) na dvě skupiny. Tzv. historická společenství, která získala svůj autonomní statut ještě za II. republiky, před občanskou válkou (tzn. Katalánsko, Baskicko a Galicie) mohla podstoupit tzv. rychlou cestu k autonomii, podle článku 151 Ústavy. Zbylé oblasti se řídily podle článku 143, který zajišťoval jen omezené kompetence a pomalejší cestu k autonomnímu statutu.

Současná mapa Španělska se vytvořila mezi roky 1979 a 1983. Dne 18. prosince 1979 potvrdil Kongres statuty Baskicka a Katalánska, v roce 1981 Galicie, Andalusie, Asturie a Kantábrie, v r. 1982 byly statuty potvrzeny společenství La Rioja, Murcie, Valencie, Aragon, Kastilie- La Mancha, Kanárské ostrovy a Navarra, nakonec v r. 1983 Extremadura a Baleáry, Madrid a Kastilie a Leon. Statuty marockých měst Ceuty a Melilly platí až od roku 1995. Celkem se tedy jedná o 17 autonomních společenství a 2 autonomní města. Francisc Morata rozděluje oblasti na čtyři skupiny podle stupně specifčnosti a způsobu vzniku. Katalánsko, Baskicko a Galicie mají podle něj jasně

---

<sup>16</sup> Španělsko je tvořeno následujícími společenstvími: 1. Andalusie, 2. Aragon, 3. Asturie, 4. Baleárské ostrovy, 5. Baskicko, 6. Extremadura, 7. Galicie, 8. Kanárské ostrovy, 9. Kantábrie, 10. Kastilie a La Mancha, 11. Kastilie a León, 12. Katalánsko, 13. La Rioja, 14. Madrid, 15. Murcie, 16. Navarra, 17. Valencie.

odlišné kulturní charakteristiky, dále zmiňuje historická společenství (Andalusie, Aragon, Asturie, Kanárské ostrovy, Valencie, Navarra, Extremadura a Baleárské ostrovy), makroregiony vytvořené v průběhu decentralizačního procesu (Kastilie- León, Kastilie- La Mancha) a regionalizované provincie (Kantábie, La Rioja, Madrid a Murcie) (Morata 2001: 123-124).

### **3.2 *Estado de las Autonomías- Stát autonomií***

Během necelých deseti let po pádu diktatury se tedy Španělsko přeměnilo v decentralizovaný stát, kde každé autonomní společenství má svůj vlastní autonomní statut; může tedy mít, a ve skutečnosti také má, odlišnou míru pravomocí svěřených do jeho rukou. Nejvíce kompetencí si samozřejmě vydobily Katalánsko a Baskicko, kde je pozice nacionalistických stran tak silná, že zde ve volbách vítězí a získávají tak poslanecká křesla v Kongresu,<sup>17</sup> kde se stávají nepostradatelnými partnery pro jednu či druhou celonárodní politickou stranu (socialistickou PSOE nebo lidoveckou- PP) a mají tak mnohem lepší pozici pro vyjednávání, nátlak a dosažení svých požadavků a širších kompetencí.

V každém autonomním statutu se vymezuje teritorium, název, instituce, jejich sídla a funkce a definují se kompetence daného společenství. Každé si organizuje vlastní autonomní instituce, územní plánování, zemědělství, železnice a silnice procházející na území daného společenství, ochranu životního prostředí, sociální péči, zdravotnictví, péči o stavební a umělecké památky, podporu kultury, případně podporu jazyka autonomního společenství. Exkluzivními pravomocemi státu zůstává obrana a řízení ozbrojených sil, mezinárodní vztahy, přidělování občanství, přistěhovalectví, soudnictví a měnový systém (i když ten už je nyní postoupen na úroveň Evropské unie).

Autonomní společenství požívají finanční autonomii pro rozvoj a pro výkon svých pravomocí. Finanční prostředky čerpají z daní, které jim byly přerozděleny státem, z vlastních daní, poplatků a zvláštních dávek, z příspěvků ze státního rozpočtu; další prostředky plynou také z výtěžků z vlastního majetku, soukromoprávních příjmů a

---

<sup>17</sup> Ve volebním systému do španělského Kongresu je volebním obvodem provincie, kterých je celkem 50. Každá z nich má automaticky 2 křesla (Cueta a Melilla po jednom), zbytek do 350 se rozděluje podle počtu obyvatel jednotlivých provincií.

z úvěrů.

Každé společenství má vlastní jednokomorový parlament, vlastní radu (v andaluském případě se nazývá *Junta*) s výkonnými i správními funkcemi a prezidenta (*Presidente de la Junta*), který je volen zákonodárným shromážděním a jmenován králem.

Kontrola činnosti orgánů autonomních společenství se vykonává prostřednictvím Ústavního soudu, vlády, správního soudnictví nebo Účetního dvora.

Unikátní forma státního uspořádání, která ve Španělsku po Frankově smrti vznikla, jednoznačně přispěla ke konsolidaci demokracie a podle různých výzkumů ho španělští občané hodnotí pozitivně (*Instituciones y Autonomías, Boletín 31*).

### **3.3 Snaha o plnou autonomii**

Před občanskou válkou chyběl Andalusii už jen jeden krok ke schválení autonomního statutu- nestihlo proběhnout lidové referendum. „Vláda UCD ji zařadila spolu s většinou ke skupině, která měla dosáhnout autonomie podle článku 143 Ústavy. Pro dosažení úplných kompetencí muselo uplynout nejméně pět let. Andalusie, která se tímto cítila dotčena, se nespokojila s tím, že byla zařazena do druhé řady a na 28. února 1980 zorganizovala referendum, aby tak podpořila svůj postoj a dosáhla úplných kompetencí“ (*España de las Autonomías- Andalucía*).

Andaluský lid vyjádřil podporu širší autonomii také. V hlavních městech jednotlivých provincií demonstrovalo již 4. prosince 1977 kolem 1,5 milionu lidí. Podle některých autorů to není nacionalismus, ale spíše křivda a přehlížení, co spojuje obyvatele Andalusie. „Andalusané nejsou sjednoceni tak nacionalismem, jako spíše vysokou nezaměstnaností, emigrací a chudobou“ (Barzelay 1987: 108).

Důležitou událostí na cestě za andaluskou autonomií bylo z politického hlediska svolání andaluského parlamentního shromáždění v Seville, které mělo učinit první kroky na cestě k autonomnímu statutu. V lednu 1978 byl schválen dekret, jímž se zaváděl „preautonomní režim“, který byl v dubnu schválen královským dekretem. O měsíc později, přesně 27. května 1978, byl do úřadu prezidenta preautonomní junty

zvolen Plácido Fernández Virgas,<sup>18</sup> který na tomto postu setrval do 2. června 1979.

Andaluské politické strany podepsaly 4. prosince 1978<sup>19</sup> autonomní pakt, zvaný „Pakt z Antequery“, kterým se zavázaly dosáhnout v co nejkratším čase co nejširší autonomie v souladu s referendu právě postoupenou demokratickou ústavou.

V červnu 1979 vznikla na základě výsledků voleb andaluská Junta (*Junta de Andalucía*). Jejím prezidentem byl zvolen Rafael Escuredo Rodríguez.<sup>20</sup> Celá vláda se pak ještě v červnu schází v Granadě a shoduje se na tom, že se bude při dosahování autonomie řídit ústavním článkem 151. Koncem srpna téhož roku se 95 % zastupitelstev měst i provincií vyjádřilo pro aplikování článku 151, čímž byl splněn jeden z hlavních požadavků. Komise složená z 9 zástupců jednotlivých stran, zastoupených v andaluském parlamentu, schválila v Carmoně první verzi projektu autonomního statutu.

Díky tomuto procesu splnila Andalusie všechny podmínky tzv. rychlé cesty k autonomii, která byla od počátku implicitně určena jen pro Katalánsko, Baskicko a Galicii. Vládní UCD tedy byla nucena se andaluskou otázkou více zabývat, což způsobilo napětí i uvnitř samotné vládnoucí strany.

### **3.4 Referendum 28.2.1980**

Pro referendum o autonomní iniciativě byla stanovena celá řada poměrně přísných podmínek. Nejzásadnější bylo to, že pro jeho platnost byl vyžadován absolutní souhlas všech obyvatel Andalusie, a to nejen v autonomním společenství jako celku, ale v každé jednotlivé provincii. V případě neúspěšného procesu by se muselo s novým pokusem čekat dalších pět let, což představovalo pro politické aktéry, ale i obyvatele Andalusie, značné břímě. Nejtíž hlasovat totiž v podstatě znamenalo hlasovat proti, vzhledem k nutnosti nadpoloviční většiny všech hlasů. V každé z 8 andaluských

---

<sup>18</sup> Plácido Fernández Viagas (1924- 1983) byl španělský socialistický politik. a jeden z velkých bojovníků proti frankismu. Za provincii Sevilla byl v roce 1977 zvolen senátorem. V letech 1978- 79 byl prvním prezidentem andaluské Junty.

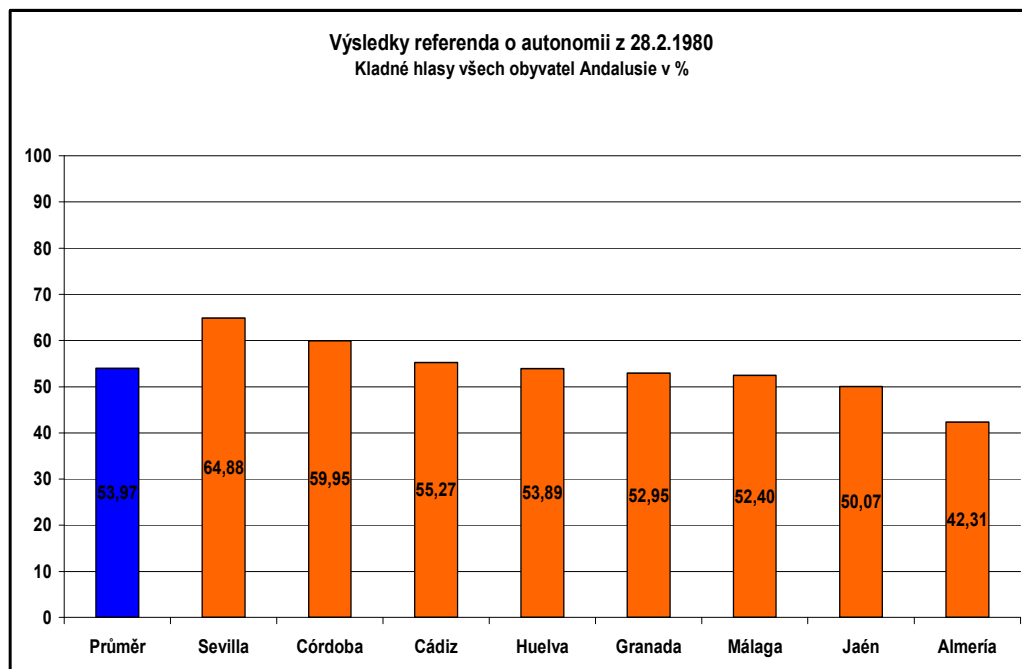
<sup>19</sup> Tento den se dodnes slaví jako Den Andalusie.

<sup>20</sup> Rafael Escuredo Rodríguez (1944) je španělský socialistický politika právník. Vystudoval a poté i vyučoval právo v Madridu. Dostal se do blízkosti Filipu Gonzálesovi a dalším významným politikům. Od roku 1977 byl poslancem, v této funkci měl významnou roli při vyjednávání autonomie pro Andalusii. Od roku 1979 do 1984 byl prezidentem andaluské Junty. Od roku 1984 pracuje jako právník.



provincií musela k volebním urnám přijít nadpoloviční většina oprávněných voličů a k autonomní iniciativě vyjádřit kladný postoj.

**Graf č. 1**



Zdroj: Vlastní zpracování podle dat z BOE núm. 115, de 13 de mayo de 1980. Dostupné z [www.congreso.es](http://www.congreso.es). Staženo dne 28.1.2008.

Jak můžeme vidět z Grafu č. 1, v Almerii se návrh na autonomní iniciativu absolutní podpory nedočkal, což vyvolalo velké problémy. Znamenalo to, že referendum není platné a že se Andalusie k historickým společenstvím nemůže zařadit.

### 3.5 Odblokování autonomního procesu

Jediná možnost, která Andalusii po ztroskotání referenda zbývala, byla prisoutpit na tzv. pomalou cestu podle článku 143. Andaluští političtí představitelé se ale s tímto opět odmítli smířit a vzhledem k tomu, že pozice vládní UCD se po andaluském referendu oslabil, <sup>21</sup> měli větší prostor pro dialog. PA (*Partido Andalucista*) a PSOE vyjednávaly v Madridu a jedním z možných východisek byla podpora ze strany PA při hlasování o důvěře Suarézově vládě výměnou za odblokování procesu.

<sup>21</sup> UCD na poslední chvíli změnila postoj a doporučila svým voličům iniciativu nepodpořit.

V říjnu 1980 tedy premiér Adolfo Suárez a předseda opoziční socialistické strany Felipe González<sup>22</sup> stvrdili podpisem, že Andalusie může bez opakování referenda k plné autonomii přistoupit. Po složitém vyjednávání byl k dohodě použit článek 144 Ústavy, který umožňoval kvůli národním zájmům nahradit autonomní iniciativu některých oblastí, aby bylo umožněno vytvořit autonomní společenství. Vláda přistoupila na mnohem víc, než by se andaluská Junta ještě před několika měsíci vůbec odvážila navrhnout. Jednalo se vlastně o protiústavní řešení, ale žádná strana neměla zájem tuto problematiku posílat před Ústavní soud.

Díky Organickému zákonu 13/1980 z 15. prosince, který vydal Kongres na základě článku 144, docílila Andalusie důležitého požadavku ratifikace této autonomní iniciativy od obecních zastupitelstev a k dosažení autonomie jí už chyběly jen snazší a příjemnější kroky, jako bylo vypracování autonomního statutu a jeho následná ratifikace v referendu. „Andalusie zlomila určitou politickou strategii založenou na regulování autonomie pro tři „historické národy“ a povolení jednoduché administrativní decentralizace pro ostatní území. Myšlenka dvou typů společenství udržovaná v Komisi pro racionalizaci autonomií (*Comisión de Racionalización de las Autonomías*) vedené UCD byla nahrazena mnohem víc logickou, všeobecnou a jednotnou myšlenkou autonomních společenství“ (Robledo, 1988: 52). Navíc Robledo ukázal, že tento výsledek byl „naprostým úspěchem jak pro stát autonomií jako celek, tak pro Andalusii. Pro ní, protože byla jediným společenstvím, kterému se podařilo utvořit se díky výjimečnému procesu na základě článku 151 nabývajícím přitom plné autonomie; a pro stát, protože se podařilo přispět k oslabení teorie, že politická autonomie je rezervována jen pro historické národy“ (Robledo 1991: 76).

### **3.6 Vypracování autonomního statutu**

Již v létě 1979 stanovila andaluská Junta výbor, který měl vytvořit návrh autonomního statutu. V prosinci 1980, po schválení Organických zákonů, které

---

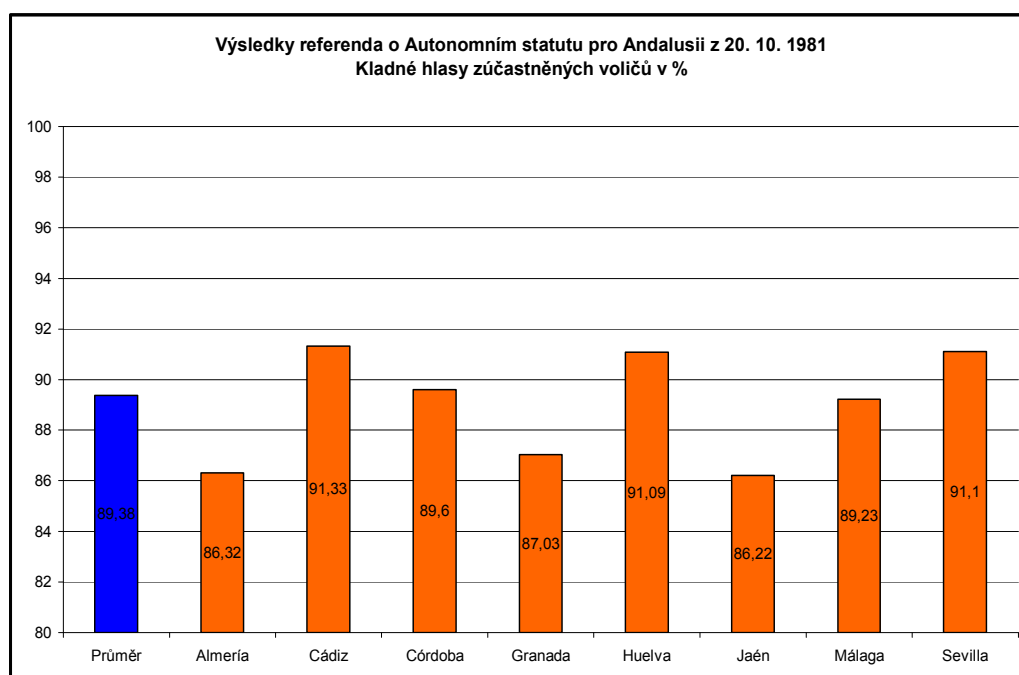
<sup>22</sup> Felipe González Márquez (1942) je španělský politik. Působil jako generální tajemník PSOE v letech 1974 až 1997 a předseda vlády od roku 1982 do roku 1996. Pod jeho vedením získala PSOE v několika po sobě jdoucích volbách absolutní většinu hlasů. V roce 1993 tuto většinu ztratil a v následujících volbách předal úřadování PP. V současné době se o něm mluví jako o jednom z možných kandidátů na prezidentství v EU.

odblokovaly autonomní proces, nominovalo parlamentní shromáždění komisi, která se sešla v Carmoně a na základě podkladů výše uvedeného návrhu vytvořila předběžnou verzi projektu, který parlamentní shromáždění 28. února 1981 v Córdobě s drobnými úpravami schválilo. Tímto dnem začíná opravdová autonomie Andalusie a dodnes je toto datum v Andalusii slaveno jako regionální svátek. Poté byla nominována delegace skládající se z 12 členů andalusického parlamentu- 9 socialistů, 2 komunistů a 1 člena Partido Andalucista, pověřená dohodnout se o projektu s Ústavní komisí španělského Kongresu.

### 3.7 Lidové referendum o Autonomním statutu

Podle španělské ústavy musel být projekt postoupen lidovému referendu, které se v Andalusii konalo 20. října 1981. Nový statut získal podporu více než 2 100 000 obyvatel tohoto společenství. Zajímavé je, že ačkoliv všechny strany statut podporovaly (i když Alianza Popular nerealizovala žádnou kampaň), účast i celkový počet kladných hlasů byl nižší než v referendu o autonomní iniciativě. Kromě toho byl i vyšší počet hlasů negativních.

**Graf č. 2**



Zdroj: Vlastní zpracování podle dat z BOE n.º 302, de 18 de diciembre de 1981. Dostupné z [www.congreso.es](http://www.congreso.es). Staženo dne 28.1.2008.

Je jasné, že zatímco první referendum bylo vnímáno jako historická příležitost, to druhé už jen jako potvrzení toho, čeho bylo dosaženo již dříve.

V Kongresu byl statut schválen téměř jednomyslně 17. prosince, v Senátu o šest dní později. Král Juan Carlos I. podepsal statut 30. prosince a ten byl pak 11. ledna 1982 publikován v BOE (*Boletín Oficial del Estado*) jako Organický zákon 6/1981 jako Autonomní statut pro Andalusii (*Estatuto de Autonomía para Andalucía*).

Nicméně schválením statutu cesta k úspěšnému fungování autonomního společenství teprve začíná. Postupně se musí institucionalizovat všechny politické a sociální orgány, což se děje především v průběhu první legislatury mezi roky 1982 a 1986. V tomto období se konaly také první autonomní volby do andalusického parlamentu (květen 1982).

## 4 Autonomie v praxi- od 80. let do přelomu století

Andalusie se tedy stala jedním z prvních autonomních společenství, které dosáhlo svého autonomního statutu. V této kapitole se zaměřím na základní rysy tohoto dokumentu a na okolnosti, které z něho v politické praxi vyplývaly. Dále se budu zabývat prvními autonomními volbami, následujícím politickým procesem a jeho nejzajímavějšími momenty.

### 4.1 Autonomní statut

Autonomní statut se člení na 6 hlav a 75 článků. „Úvodní ustanovení“ (*Disposiciones Generales*) obsahují 12 článků a jsou nejvíce dogmatickou částí statutu. Zakotvují se zde jedinečné charakteristické rysy Andalusie tak, aby její význam nebyl jen právní, ale také politický. Podle Ruize Robleda (1988: 62) můžeme specifikovat 3 aspekty:

- a) Autonomie Andalusie je úzce spjata s jednotou Španělska. Proto v úvodu nejenže přebírá pojmenování “společenství”, ale zároveň ji pomocí nepřímé definice Andalusie jako “národa” spojuje s jednotou Španělska (*Constitución española 1978: Článek 1.1*)
- b) Autonomie by měla být nástrojem k boji se zaostalostí.
- c) Autonomie by měla brát ohled na to, že místní obyvatelé zde mají silné zakořenění.

První článek říká, že se „Andalusie, jako vyjádření své historické identity a vykonávajíc své právo na samosprávu, které ji zaručuje ústava, ustanovuje jako Autonomní společenství v rámci nezrušitelné jednoty Španělska, společné nedělitelné vlasti všech Španělů“ (*Estatuto de autonomía para Andalucía, 1981: 1982, Článek 1*). Dále se zde vymezuje andaluské teritorium<sup>23</sup> a obecné pravomoci andaluské samosprávy, možnosti příslušnosti k andaluskému národu a základní lidská, politická a sociální práva. Andaluské hlavní město Autonomní statut zatím nevymezoval, mělo o

---

<sup>23</sup> Andaluské teritorium zahrnuje následující provincie (v abecedním pořadí): Almería, Cádiz, Córdoba, Granada, Huelva, Jaén, Málaga a Sevilla.

něm být rozhodnuto na první schůzi andaluského parlamentu, stejně tak i o sídle Nejvyššího soudu.<sup>24</sup>

## 4.2 Fungování politického systému v Andalusii

Autonomní statut představuje andaluskou Juntu (*Junta de Andalucía*) jako instituci, ve které se politicky organizuje samospráva. Junta je tvořena jednokomorovým parlamentem, vládní radou (*Consejo de Gobierno*) a prezidentem Junty (*Presidente de la Junta*). Vrchní soud Andalusie (*El Tribunal Superior de Justicia de Andalucía*) je nejvyšším odvolacím orgánem na andaluském teritoriu.

Stejně jako na celostátní úrovni a v ostatních autonomních společenstvích, i v Andalusii funguje parlamentní systém. Montabes ale nazývá andaluský model spíše „racionalizovaným parlamentarismem“, který povoluje vládě, a zejména prezidentovi, určité výsady, které ho přibližují spíše prezidentským modelům (Montabes 2002: 64).

Prezident Junty je volen parlamentem (*procedimiento de investidura*), může být vystaven hlasování o nedůvěře (*moción de censura*) nebo má naopak možnost o důvěru sám požádat (*cuestión de confianza*). V autonomním statutu byly postupem času objeveny dva základní nedostatky v souvislosti s úřadem prezidenta a jeho fungováním. Za prvé je to automatické jmenování prezidenta Junty poté, co během dvou uplynulých měsíců po volbách nebyl žádný z kandidátů schopen získat většinovou podporou v parlamentu. V prvním kole hlasování o prezidentovi je vyžadována absolutní většina, při následujících už jen většina prostá. Pokud ale nikdo ani takovouto podporu nezíská, je jmenován předseda strany, která ve volbách získala největší počet hlasů. Tím může dojít k tomu, že prezident a jím jmenovaná vláda nemá dostatečnou podporu a dochází tak k nestabilitě a neschopnosti vládnout, jak se tomu stalo během čtvrté legislatury v polovině 90. let. Druhý problém nastával právě v případě neschopnosti vlády aktivně řídit fungování společenství. Autonomní statut totiž původně nedovoloval prezidentovi předčasně rozpustit parlament, což právě během čtvrté legislatury způsobilo velké problémy. Během dvou let se nepodařilo schválit rozpočet a nepodařilo se prosadit ani celou řadu dalších důležitých zákonů, ale prezident neměl pravomoci k tomu, aby

---

<sup>24</sup> Hlavním městem Andalusie byla zvolena Sevilla, Granada se stala sídlem Nejvyššího soudu.

nefungující parlament rozpustil a vyhlásil předčasné volby. Tato pravomoc byla přidána právě v roce 1994 pomocí Organického zákonu 6/1994.

#### **4.2.1 Parlament**

Parlament je reprezentativním orgánem andaluského lidu, má legislativní pravomoci zakotvené v ústavě a ve statutu, volí prezidenta Junty a kontroluje výkonnou moc vládní rady.

Autonomní statut z roku 1981 vymezuje počet poslanců mezi 90 a 110, jejich počet se ale ustálil na 109. Poslanecká křesla se rozpočítají následujícím způsobem: každé provincii připadá minimálně 8 zástupců, zbylých 45 se rozděluje poměrně podle počtu obyvatel. Žádná z provincií ale nemůže překročit dvojnásobný počet poslanců než má jiná.<sup>25</sup> Hlasy se rozdělují poměrně podle D'Hondtovy metody volebního dělitele s 3% volební klausulí. "Stanovený maximální počet poslanců na 109 představuje nejnižší reprezentaci ze všech autonomních společenství" (Montabes, Olvera 2004: 18).

#### **4.2.2 Vláda**

Kromě parlamentu se na fungování autonomního společenství podílí také vládní rada (*Consejo de Gobierno*) s výkonnými a administrativními funkcemi a prezident, který je vybraný ze členů parlamentu a který má na starosti organizaci práce vládní rady, zaštiťuje nejvyšší reprezentaci Andalusie ve vztahu ke státu, dalším autonomním společenstvím a ostatním institucím státu a naopak je určitým vyslancem státu v autonomním společenství. Prezident také svolává volby do andaluského parlamentu a díky zmiňovanému Organickému zákonu z roku 1994 může parlament předčasně také rozpustit.

Vládní rada je svým fungováním, složením a vztahem k ostatním orgánům podobná centrální vládě. Její členové jsou jmenováni prezidentem, jímž jsou také řízení a koordinováni. Prezident je spolu s radou odpovědný parlamentu. Může být jmenováno několik viceprezidentů, stejně jako ministrů bez portfeje. Podobně jako v centrální vládě zde existuje možnost vzniku speciálních komisí pro vytváření směrnic nebo plánování sektoriální politiky nebo pro koordinaci záležitostí, které spadají zároveň pod více výborů.

---

<sup>25</sup> Volebním obvodem je pro volby do andaluského parlamentu provincie. Rozdělení mandátů je následující: Almería 12, Cádiz 15, Córdoba 12, Granada 13, Huelva 11, Jaén 12, Málaga 16, Sevilla 18.

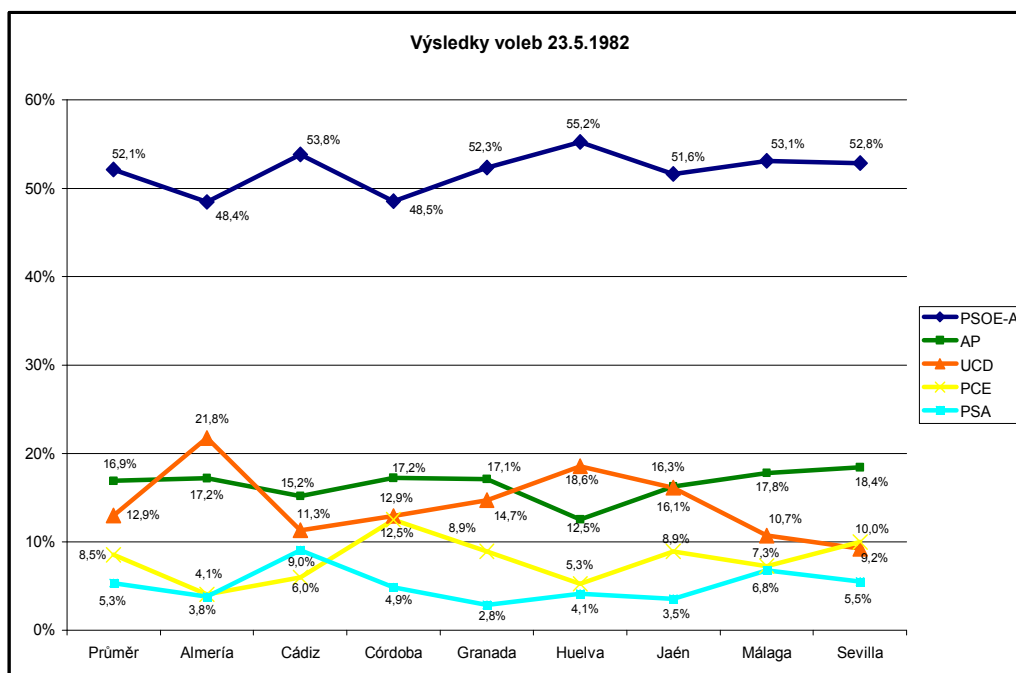
### 4.2.3 Soudnictví

Soudnictví je exkluzivní pravomocí státu. To znamená, že Vrchní soud Andalusie není autonomní institucí, ale soudním orgánem, který se zodpovídá Nejvyššímu soudu. Završuje se zde soudní organizace andaluského teritoria, je tedy jeho nejvyšší instancí.

### 4.3 První autonomní volby- 1982

Volební rok 1982 se stal referenčním bodem v andaluské novodobé historii, je to rok změny, kdy se moci chopila PSOE, jak v Andalusii, tak později na celostátní úrovni. Tyto volby ukázaly v Andalusii na několik zajímavých momentů, i když účast 66,3 % obyvatel se nemůže nazvat jinak než nízká, vzhledem k tomu, že se jednalo o první demokratické autonomní volby do parlamentu. Za prvé to byl triumf PSOE, která zde získala 52,6 % hlasů a o za několik týdnů byl její úspěch potvrzen ve všeobecných volbách do madridského Kongresu, kdy obdrželi socialisté hlasů ještě více, konkrétně je volilo 59,7 % Španělů.

Graf č. 3



Zdroj: vlastní zpracování podle dat Servicio de Documentación y Archivo del Parlamento de Andalucía. Dostupné z [www.congreso.es](http://www.congreso.es). Staženo dne 28.1.2008.



Tyto volby navíc poukázali na krizi uvnitř Komunistické strany, Socialistické strany Andalusie (PSA) a zejména vládní UCD. „Je překvapující, že nacionální strana (PSA) skončila v prvních autonomních volbách s tak špatnými výsledky: definitivně to tak ukazuje na slabý andalusismus v prvním andaluském autonomním období“ (Álvarez, López 1998: 524-525). V případě UCD naznačilo selhání v Andalusii absolutní rozklad v koalici. Hlasy pro levici (PSOE, PCE a PSA)- 66 %- překročily procento hlasů získané pravici (UCD, AP) více než dvojnásobně.

„Odborníci upozornili na to, že Andalusie se během demokratické transformace stala výborným ukazatelem pro španělský politický proces, protože pokaždé svým volebním chováním naznačila to, co se mělo odehrát na vyšší úrovni, ve všeobecných volbách“ (Álvarez, López 1998: 525).

Od prvních voleb až do současnosti se PSOE daří získávat v Andalusii největší lidovou podporu, následovaná je PP (Partido Popular, dříve Coalición Democrática a Alianza Popular). Základním důsledkem tohoto jevu je tendence k „systému jedné dominantní strany“ utvořeného kolem PSOE (Montabes, Fernández 1995: 312).

Pro shrnutí použijí slova Lópeze, který se domnívá, že „věrnost socialismu vychází z dlouhé tradice spjaté s minulostí, je důsledkem socioekonomických podmínek, ve kterých žila a dodnes žije většina populace, která věří, že levicová politická volba je dobrým prostředkem pro změnu reality, protože spojuje socialismus se socioekonomickým modelem založeným na plánování pro zlepšení přerozdělení zdrojů“ (Álvarez, López 1998: 540). Nicméně samozřejmě můžeme najít mnoho dalších faktorů, které tuto skutečnost ovlivnily, jako je například vliv hlavních politických představitelů.

Již ve volebním roce 1982 se dal pozorovat zajímavý jev, který bylo možno zkoumat podrobněji i v pozdějších letech. Andalusané v průběhu několika měsíců, a to sice v autonomních a všeobecných volbách, rozhodli co se týče podpory jednotlivých stran poměrně odlišně. „PSOE získala v autonomních volbách o 9 % méně hlasů než ve všeobecných, naproti tomu IU získala o 9 % víc. Andalusané mají obecně tendenci volit více doleva v momentě, kdy mají vybrat svůj autonomní parlament, zatímco když volí reprezentaci pro celý národ, jejich hlas se v tomto jiném prostředí umírní“ (Álvarez, López 1998: 531- 532).

#### 4.4 Následující politický proces

Období po demokratické transformaci až do dnešních dní by se dalo rozdělit do dvou etap. Ta první podle Montabese začíná autonomními volbami v roce 1982 a končí obecními volbami v roce 1991. Toto období nazývá periodou „autonomní institucionalizace se systémem dominantní strany“ (Montabes 2002: 11). Proti PSOE v této době neexistuje žádná reálná alternativa vlády.

Od roku 1991 do voleb v roce 2000 situuje Montabes druhou etapu, která je charakteristická zvýšením volebního a politického soustředění (Montabes 2002: 11). V tomto období PP postupně nabírá na síle a získává si důvěru některých voličů ze středu politického spektra, kteří dříve podporovali socialisty. V roce 1996 se lidovcům podařilo ve všeobecných volbách zvítězit a dostat se tak ve Španělsku k moci, nicméně v Andalusii má stále většinovou podporu levice. Za této situace nastává poprvé v historii jakási kohabitace, kdy jsou centrální a autonomní vláda z jiné politické strany. Montabes toto období ukončil vzhledem k datu napsání studie již v roce 2000, nicméně během následujících dvou volebních procesů se v tomto směru v podstatě nic nezměnilo, takže tato druhá etapa v tomto smyslu trvá dodnes. PSOE potvrdila svou převahu a zvítězila i v nedávných volbách na začátku března 2008. Partido Popular skončila s několikaprocentním odstupem.<sup>26</sup>

Od roku 1982 se na postu prezidenta Junty vystřídali jen tři muži, všichni byli z PSOE: Rafael Escuredo Rodríguez (1982- 1984), který působil na tomto postu i v pre-autonomní vládě, José Rodríguez de la Borbolla<sup>27</sup> (1984- 1990) a Manuel Chaves González, který vykonává tuto funkci od roku 1990 až do současnosti- v posledních volbách v březnu tohoto roku mu byl mandát potvrzen po šesté v řadě.

Profesor Montabes se zabývá také systémem vytváření koalic. V Andalusii po dlouhou dobu nebylo třeba tvořit vládní koalice, mezistranická spolupráce se odehrávala spíše na straně opozice. Do roku 1994 si totiž výsledky voleb nevyžadovaly mezistranickou spolupráci pro zajištění chodu vlády- v letech 1982, 1986 a 1990 získala

---

<sup>26</sup> PSOE získala v posledních autonomních volbách v březnu 2008 48,19 % hlasů (56 poslanců), PP obdržela 38,63 % hlasů (47 poslanců) a poslední stranou, která se dostala do parlamentu je IULV-CA, která dostala 7,09 % hlasů (6 poslanců).

<sup>27</sup> José María Rodríguez de la Borbolla Camoyán (1947) je španělský socialistický politik a advokát. Stal se druhým prezidentem andaluské Junty. V roce 1990 obdržel nejvýznamnější andaluské vyznamenání za zásluhy (Hijo Predilecto de Andalucía).

PSOE absolutní většinu hlasů. Problém nastal po volbách v roce 1994, kdy žádná ze stran absolutní většinu nezískala, což vedlo k velké nestabilitě a nakonec i k předčasným volbám. Po nich se opakoval podobný scénář, ale naskýtal se širší možnosti vytvoření koalice. V tento rok nastal jediný případ, kdy vláda Manuela Chavese<sup>28</sup> měla podporu koalice, utvořené PSOE a PA. V ostatních šesti případech byla podpora vždy získána jen na základě hlasů z jedné strany, PSOE.<sup>29</sup> (Montabes: 2002: 61- 63).

V andaluském případě dochází také k dalšímu zajímavému fenoménu, který nelze najít v jiném autonomním společenství. Od demokratické transformace se čtyřikrát termín autonomních voleb shodoval s termínem těch všeobecných do madridského Kongresu. Takováto shoda má vliv na volební účast, nicméně lze u ní pozorovat také některé další zajímavé aspekty. Co se týče účasti, průměrná dosahuje ve Španělsku ve všeobecných volbách kolem 75 % a v autonomních bývá vždy nižší (přibližně 70 %). Nicméně, právě z tohoto důvodu zde byla volební účast v autonomních volbách vždy vyšší než ve zbytku Španělska. Tento fenomén má také další zajímavé konsekvence. Například, jak vyplývá ze španělského volebního systému, vyšší volební účast favorizuje větší strany. Vzhledem k aspektům důležitým pro rozhodování voličů, autonomní problémy zůstávají v pozadí těch celostátních. V prvním případě volí Andalusané stranu, která je jim nejbližší, zatímco když tato jejich strana ve všeobecných volbách nekandiduje, nebo nemá šanci prosadit svůj program, voliči se raději rozhodnou pro stranu, která jim je ideologicky vzdálenější (přednáška profesora Montabese, Universidad de Granada: 14.1.2008).

Pokud se na volby podíváme z hlediska výsledků jednotlivých politických stran, dominantní pozice PSOE je evidentní. Nejlepšího výsledku dosáhla tato strana v roce 1982, nejhoršího ve zmíněném roce 1994. Vzhledem k podpoře, kterou získává PSOE v jednotlivých provinciích, nejvyšší se jí dostává v Huelvě. Partido Popular do roku 1990 kandidovala ve volební koalici AP-PDP-UL a AP-PDP-PL.<sup>30</sup> Nejlepší výsledek

---

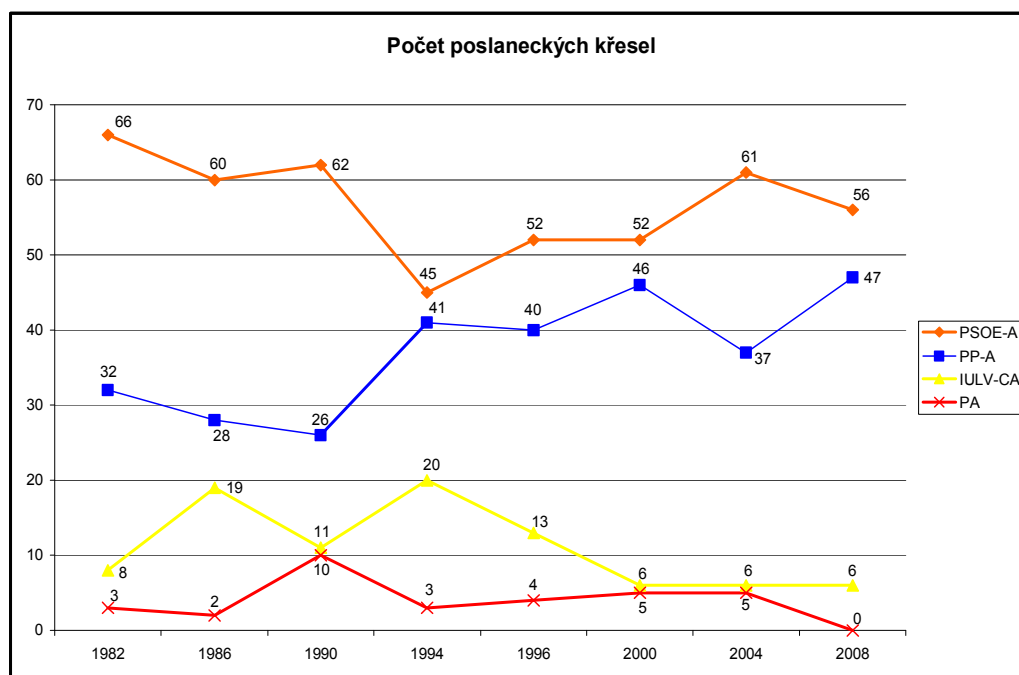
<sup>28</sup> Manuel Chaves González (1945) je španělský socialistický politik. Vystudoval právnickou fakultu v Seville, kde se seznámil s několika antifrankistickými politiky, mimo jiné také s Felipem Gonzálem. V letech 1977- 1990 byl poslancem za Cádiz v Kongresu. V letech 1986- 1990 byl ministrem práce a sociálních věcí v Gonzálesově vládě. Od roku 1990 je prezidentem andaluské Junty, v roce 2008 svůj mandát obhájil po šesté v řadě. Je také vrcholným představitelem celo-španělské PSOE.

<sup>29</sup> V roce 1994 byla podpora získána díky IU, která se zdržela hlasování.

<sup>30</sup> Tato koalice se nazývala Federación de Alianza Popular.

získali lidovci v letošních volbách, nejhorší v roce 1990. Ve většině případů získává PP nejsilnější podporu v Almerii. „Seskupení pro Andalusii“-IULV-CA<sup>31</sup>- se představovalo v různých politických uskupeních, nicméně základ této koalice získal nejlepší výsledek v roce 1994, od roku 2000 získává ve volbách pravidelně jen 6 mandátů. Tato koalice sbírá nejvíce hlasů v Córdobě. Poslední strana, která měla zastoupení v andaluském parlamentu je Partido Andalucista. Nejlepších výsledků dosáhla v roce 1990, což byl oproti těm předcházejícím, kdy získala jen 2 mandáty, značný pokrok. Nicméně v posledních volbách letos v březnu se této straně nepodařilo získat podporu ani pro jednoho kandidáta v autonomním parlamentu. Největší podpory se PA dostává v provincii Cádiz.

**Graf č. 4**



Zdroj: Vlastní zpracování podle dat z [www.parlamentodeandalucia.es](http://www.parlamentodeandalucia.es). Staženo dne 21.4.2008

<sup>31</sup> Jedná se o koalici komunistů a zelených.

## 5 Cesta k reformě

Během 90. let došlo v několika „nehistorických“ autonomních společenstvích k reformám autonomních statutů, po roce 2000 byly představeny reformy i pro statut Valencie a Katalánska. Ani Andalusie nezůstala pozadu.

### 5.1 Počátky reformy

Jako první přišel s myšlenkou reformy prezident andaluské Junty Mauel Chaves v červnu 2001 při příležitosti Projevu o stavu společenství (*Debate del estado de la Comunidad*). Připomenul, že se v té době dovršilo 20 let od schválení prvního autonomního statutu Andalusie a že v průběhu těchto let prošel region značným rozvojem a změnou, která si zaslouží krok vpřed. Zopakoval rozdílné okolnosti, kterým je potřeba v současnosti čelit, zejména utvoření státu autonomií, nové organizaci v Evropě, globalizaci obchodu, technickým pokrokům a stále více informované společnosti.

Definitivní impuls ale přišel teprve v červnu roku 2004, kdy se andaluský parlament dohodl na vytvoření Výboru pro reformu statutu, která měla být složena z 11 členů parlamentu. Tento orgán, kromě vytvoření společného prohlášení a svolání ústavních expertů, rozhodl také o shromáždění odborníků ze společenské, ekonomické a kulturní oblasti, kteří se vyjadřovali k jednotlivým návrhům týkajících se nového projektu.

Parlament jako celek postoupil proces dál návrhem Zákona o reformě statutu 16. února 2006. Socialisté a koalice IULV- CA hlasovali pro návrh a Partido Popular a Partido Andalucista se zdržely hlasování. Dne 2. května došlo v andalusském parlamentu k definitivnímu projednání zákona, který nakonec prošel hlasy socialistů a IU, zatímco lidovci a andalusisté se postavili proti. O tři dny později představila prezidentka andaluského parlamentu, María del Mar Moreno, návrh o reformě ve španělském Kongresu. Zde se proces protáhnul na téměř dva měsíce. Utvořil se další výbor, složený z dalších 11 poslanců španělského a 11 andaluského parlamentu, na jehož základě se pak utvořila 19. října 2006 Ústavní komise. Na půdě tohoto orgánu PSOE, PP a IU po složitých debatách dospěly ke konsensu ohledně andaluského textu.

Nejkomplikovanějšími byly otázky týkající se pojmu „historický národ“

(*nacionalidad histórica*), dále pak výlučných kompetencí o povodí Guadalquiviru, o dani z příjmu fyzických osob (IRPF) a také o vztazích s Evropskou unií, ve kterých by Andalusie pomocí zástupců státu přímo zasahovala, pokud by se jí dané téma bezprostředně týkalo.

Schválení projektu reformy proběhlo 2. listopadu 2006 na zasedání španělského Kongresu. Podpora byla jednoznačná, 306 z přítomných 308 poslanců hlasovalo pro. Poté byl návrh postoupen Senátu a dále měl být předložen andaluským občanům v lidovém referendu.

## 5.2 Debata o pojmu „historický národ“

Podle 1. článku nového autonomního statutu je Andalusie historický národ. S odkazem na Manifest z Córdoby je Andalusie v Předmluvě popsána jako „národní realita“ (*realidad nacional*). Po celou dobu úsilí andaluských reprezentantů o samosprávu se všichni odvolávali na důležité dokumenty a události, které jí předcházely- jednalo se zejména o Ústavu z Antequerry z roku 1883, první kongres v roce 1913, který se konal v Rondě a shromáždění z Rondy z roku 1918, kde byla schválena andaluská vlajka a znak. Před počátkem občanské války, která zastavila veškeré regionalistické hnutí ve Španělsku, byla Andalusie jen krůček od schválení svého autonomního statutu. Proto během demokratické transformace vyžadovala, aby mohla dosáhnout autonomie tzv. rychlou cestou, stejně jako Katalánsko, Baskicko a Galicie. Odmítnutí tohoto požadavku centrální vládou vyvolalo manifestace, jimiž Andalusané vyjádřili svou vůli po samosprávě.

V souvislosti s přípravami nového textu vznikla debata o tom, jak definovat Andalusii a její obyvatele. Konflikt spočíval především ve výrazu andaluský „národ“. Politické strany se nemohly dohodnout o definici v Předmluvě a 1. článku nového autonomního textu. Partido Popular a Partido Andalucista z počátku odmítaly termín „národní realita“. Odkaz na Manifest z Córdoby ale přispěl ke konsensu mezi politickými stranami. Nový statut, schválený během roku 2007, nese tedy odkaz na národní realitu a článek 1 definuje Andalusii jako historický národ (*nacionalidad histórica*).

Slovní hříčka tedy nakonec zaručila to, že statut není v rozporu s Ústavou, „*nacionalidad*“ je totiž něco jiného než „*nación*“, to znamená, že neodporuje jejímu

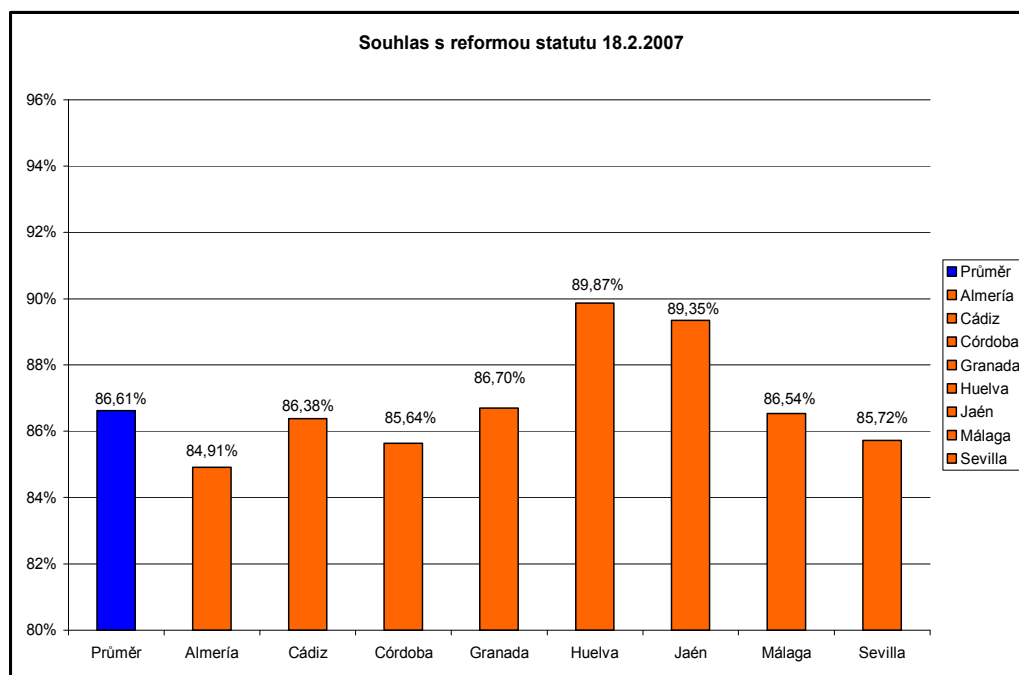
stěžejnímu článku 2.

### 5.3 Referendum

Lidové referendum o novém autonomním statutu doprovázela v Andalusii výrazná kampaň a bylo vnímáno s velkým očekáváním, především mezi vrcholnými představiteli tohoto regionu. Ukázalo se, že obyvatele zajímají spíše každodenní problémy, než přetahování o jednotlivé pojmy v nové verzi statutu. Potvrdilo se to na informovanosti obyvatelstva a především na historicky nízké volební účasti.

Referendum se konalo 18. února 2007 a zúčastnilo se ho pouze 36,2 % oprávněných voličů. Z tohoto nízkého počtu se ale 87,7 % vyjádřilo k novému dokumentu pozitivně, naopak odmítlo ho 9,4 % Andalusanů, kteří se dostavili k volebním urnám. Takto nízkou volební účast nikdo neočekával, politici směřovali své odhady k 50 %. Jedná se o nejnižší účast za třicet volebních klání konaných v Andalusii od demokratické transformace. O prvním autonomním statutu rozhodovalo 53,4 % obyvatel.

**Graf č. 5**



Zdroj: Vlastní zpracování podle dat Ministerio de Interior. Dostupné z [www.mir.es](http://www.mir.es). Staženo dne 17.4.2008

Vládní strana PSOE vysvětlovala tuto neočekávanou událost nedostatkem důvěry andalusského lidu. Nejvíce kritickou pozici zaujala Partido Andalucista, podle které ti, co reformu podporovali, nebyli schopni andaluské obyvatelstvo mobilizovat (Internetová verze deníku El Mundo ze dne 19.2.2007).

Takovéto překvapivé výsledky vyvolaly samozřejmě celou řadu spekulací a debat a v několika následujících měsících se objevil několik analýz a průzkumů veřejného mínění, například studie *“Post electoral Reférendum Estatuto Andaluz”* vytvořené centrem CADPEA. Z tohoto výzkumu můžeme sledovat obecné tendence k zvyšování neúčasti ve volbách mezi stále více vrstvami populace, zejména se to ale týká mladých voličů. Dále v tomto případě sehrálo roli také to, že se politické strany nemohly dlouhou dobu dohodnout, jaký k novému statutu zaujmout postoj. Lidé této diskuzi tedy dostatečně neporozuměli. Partido Popular byla zpočátku proti, ale na poslední chvíli změnila názor a tiše podpořila “ano”. Další příčinou nízké účasti může být podle závěrů průzkumu to, že podstatná část populace neznala základní rysy nového statutu. Výzkum také odkryl určitou vazbu mezi voliči PP a volební neúčastí nebo odmítnutím statutu v referendu což je vzhledem k tomu, že statut navrhovala PSOE, docela logické.

S ohledem na základní důvody pro přijetí enbo odmítnutí v referendu studie ukázala, že 30 % se nový statut zdá lepší než ten předchozí a 27,7 % s jeho obsahem spíše souhlasí. Paradoxní ale je, že když lidé hodnotili předvolební kampaň, většina jich řekla, že nebyla moc účinná a hodnotili ji velmi negativně. Navíc podle studie CIS (*Centro de Investigaciones Sociológicas*) byla znalost statutu velmi malá: 86,4 % dotázaných lidí ohodnotili svoji znalost jako nízkou, velmi nízkou nebo žádnou.<sup>32</sup>

Většina lidí, kteří statut odmítli to odůvodňují svým nesouhlasem s celým textem nebo jeho částí a myslí si, že Andalusie nový statut nepotřebovala. Nicméně tento výsledek odporuje tomu, že lidé uváděli, že statut znají jen velmi málo. A protože možnost “jiné důvody” si zvolilo 36,3 % dotázaných, zdá se, že lidé tápali, přesně nevěděli, co odpovědět a některé výstupy průzkumu jsou tak poněkud všeobecné.

Další dvojsečnou informací je procento lidí, kteří vysvětlují svoji neúčast

---

<sup>32</sup> Výsledky CADPEA a CIS se ale liší. Například podle Estudio n° 2.678. Post- Referendum Estatuto de Andalucía of CIS procento lidí, kteří volili “pro” a rozhodli se tak proto, že stejný postoj zaujímal strana, kterou běžně volí, bylo 28,7 % (CADPEA 15,8 %). A nesouhlas s celým nebo podstatnou částí statutu byl důvodem pro odmítnutí podle CIS pro 38,1 % a podle CADPEA pro 21,3 % voličů.



nedostatkem informací, což by opět mohlo být v rozporu s tvrzením, že předvolební kampaň nebyla moc účinná, spíše se zdá, že se lidé informovat nechtěli. Nezájmem o téma vysvětlilo svoji neúčast 30 % obyvatel (*Post electoral Reférendum Estatuto Andaluz 2007*).

## 5.4 Změny

Na první pohled lze pozorovat změny především v rozsahu autonomního statutu. Zatímco ten z roku 1981 měl 6 částí a 75 článků, tento obsahuje částí hned 10 a článků je zde dokonce 250. Dodatečných ustanovení je také více. Jediné, co nový statut redukuje, je počet přechodných opatření.

Nový autonomní statut přináší změny jak v oblasti dogmatické, tak ve smyslu rozšíření kompetencí veřejné administrativy a práv Andalusanů. V následující části shrnu ty nejvýznamnější a nejzajímavější změny, s kterými nový autonomní statut přichází.

Statut z roku 1981 neobsahoval Předmluvu, zatímco v novém hraje rozsáhlá úvodní část velice významnou roli. Jak shrnuje Callejón, definuje se v ní identita Andalusie a její pozice v rámci Španělska. Důležitým je zejména odkaz na „*realidad nacional*“ zmíněnou v historickém kontextu, a důraz, který se klade na speciální demokratickou legitimitu andaluské autonomie, která vychází z 28. února 1980, stejně jako na vůli Andalusie garantovat jednotu autonomního statutu s ostatními se statuty ostatních společenství v rámci Španělska (Callejón, 2007: 17).

Hlavní cíle nového statutu jsou stejné jako ty stanovené v roce 1981, ačkoliv jsou trochu obnovené a prohloubené: dodržení principu sociálního státu a rovnosti mezi muži a ženami.

Radikální novinkou oproti původnímu statutu je zařazení „Charty práv“ (*Carta de derechos*) do Hlavy I., která má obsah převážně sociálního charakteru. S ohledem na ní se regulují také normativní, institucionální a soudní garance.

Viditelnou novinkou je zařazení témata imigrace. Toto téma se v Andalusii v posledních letech vzhledem k přílivu značného počtu přistěhovalců především z Maroka stalo velmi aktuální a proto bylo do nového statutu zařazeno. Ten z roku 1981 se totiž zabýval pouze emigrací.

V oblasti rozdělení vlastních kompetencí se objevují významné změny oproti

statutu z roku 1981. „Co se týče exkluzivních kompetencí, autonomní statut předpokládá, že legislativní a nařizovací možnosti náleží výlučně autonomnímu společenství, což představuje kompetenční úplnost autonomních možností v dané oblasti“ (Callejón, 2007: 51).

Jedna z nejzásadnějších reforem se týká parlamentu, respektive příčin jeho rozpuštění. Nový statut ruší tzv. automatické jmenování prezidenta (*investidura automática*), ke kterému se přistoupilo v případě, že se kandidátovi na prezidenta nepodařilo ve dvou pokusech získat důvěru parlamentu. V tom případě byl vybrán kandidát strany, která ve volbách získala nejvyšší počet hlasů, což potom vyvolávalo problémy při prosazování politického programu. Podle nového statutu se v případě, kdy není prezident podle stanovené procedury vybrán, rozpustí parlament a jsou vypsány nové volby.

Nový statut řeší mnohem podrobněji také ekonomické záležitosti a pracovní vztahy. V ekonomické oblasti definuje cíle, ke kterým by měly směřovat veřejné politiky, bere při tom v úvahu nové potřeby společnosti. „Tyto cíle se soustřeďují do čtyřech principů, které řídí ekonomickou aktivitu: udržitelný rozvoj, kvalitní práce, ke které je zajištěn rovný přístup, společenská soudržnost a vytváření a přerozdělování bohatství“ (Callejón, 2007: 127).

Nejpodstatnější změnou oproti předešlému stavu je tedy rozšíření statutu, upřesnění a konkretizace jednotlivých kompetencí a odstranění některých problematických pasáží tak, aby politický systém mohl účinněji fungovat.

## Závěr

Svou prací jsem se snažila poukázat na nejvýznamnější momenty andaluského hnutí od konce 19. století až do současnosti. Upozornila jsem na řadu fenoménů, které dokazují, že má Andalusie v rámci Španělska zvláštní postavení a že je třeba k ní přistupovat odlišně, než k během demokratické transformace uměle vytvořeným regionům.

Ačkoliv národní hnutí v Andalusii nemělo od počátku širší lidovou podporu, podařilo se pod vedením Blas Infanteho myšlenku andaluské identity mezi lid rozšířit a v první třetině 20. století se již mluvilo o autonomním statutu- stejném, jaký se v té době vyjednával v Katalánsku a Baskicku. Díky občanské válce se jen těsně nepodařilo autonomní statut schválit a díky tomu si o více než 40 let později musela Andalusie a její představitelé velice těžko vyjednávat lepší pozici, než měly kromě třech historických společenství všechny ostatní španělské regiony. Nakonec se to ale přes četné komplikace podařilo. Ve složitě prosazeném autonomním statutu je v úvodu obhájena andaluská identita. Po přečtení této práce je myslím patrné, že Andalusie nezískala svoje postavení v autonomním státu neprávem.

Od 80. let dále můžeme v Andalusii spatřovat několik zajímavých specifik z hlediska fungování politického procesu nebo například chování voličů, mezi kterými je od zrodu demokracie stále nejoblíbenější stranou socialistická PSOE, která obhájila svou vládnoucí pozici i v posledních volbách v březnu 2008. Pětadvacetiletý autonomní vývoj tedy poukázal na další zvláštnosti, které Andalusie oproti ostatním regionům má. Vývoj v ekonomické a sociální sféře přivedl prezidenta andaluské Junty na počátku nového tisíciletí k myšlence reformy autonomního statutu, ke které se, opět po složitém vyjednávání, nakonec přistoupilo a poslední krok k ní byl učiněn lidovým referendem minulý rok v únoru. Toto referendum bylo asi nejzajímavější velkým nezájmem obyvatel. Na zdůvodnění malé účasti se samozřejmě vynořilo několik různých teorií, nicméně jisté je, že Andalusané si byli schválením statutu velmi jisti, protože mezi obyvateli je myšlenka jedinečnosti a odlišnosti od zbytku poloostrova již silně zakořeněna.

Podle mého názoru bývá Andalusie v rámci nacionálních hnutí ve Španělsku opomíjena vzhledem ke své jedinečné a bohaté dávné i novodobé historii neprávem a doufám, že moje práce alespoň částečně přispěla k zaplnění této „mezery“ a k poznání zajímavých historických, politických i kulturních aspektů této jihošpanělské provincie.

## Resumé

This thesis is dedicated to Andalusia and its effort to gain a specific position in the Spanish state. After Franco's dictatorship ended, Spain underwent a democratic transition, which is sometimes also called "double transition" because a centralistic state was transformed into "state of autonomies".

Generally, considering regions with strong national sentiments, we talk about Catalonia, Basque country, Galicia. Anyway, Andalusia also has a very interesting and rich history, which is worth mentioning.

Its unique history began a long time ago, the most significant period was probably the reconquest of Granada in 1492. This region is famous also for flamenco, which comes from this part of Spain. For the national movement, the most important epoch is the last quarter of the 19th century, when the first autonomous project arose. At the beginning of 20th century the idea of a national identity spread among ordinary people, but the dictatorships of Primo de Rivera and then of Franco stopped any autonomous aspirations. The only period open to these national movements was the Second republic (1931-1936), when the autonomous statutes of Catalonia, Basque country and Galicia were approved. Andalusia also gained it the statute, but the Spanish civil war was a reason why it was not submitted to a referendum. This evoked many troubles for Andalusian politicians during the above mentioned democratic transition. The Spanish government refused to include Andalusia into the range of historic regions and it was very difficult for the politicians of this region to convince the government that it was not an appropriate solution. The process was not easy and it took a long time to succeed, but finally, Andalusia obtained its autonomous statute as quickly as the other historical regions. During the following years, we can observe some specific aspects of Andalusian politics such as the predominate role of the president of Junta (Andalusian government) or the behaviour of the electorate, which has preferred the socialistic party PSOE since 1982. After twenty-five years of autonomy and the development of economy and society the president of the Junta Manuel Chaves came up with an idea to reform the autonomous statute. This reform was terminated by a popular referendum in February 2007, though there was not a wide electorate.

This paper was supposed to present that Andalusia does have a specific position in the Spanish state of autonomies which I tried to explain on some historical, political and cultural examples.

## Resumé

Ésta tesis está dedicada a Andalucía y a su esfuerzo para lograr su posición específica en España. Después del fin de la dictadura de Franco, España pasó por la transición democrática, la cual a veces está llamada “transición doble”, porque el Estado muy centralista fue transformado en el “Estado de las autonomías”.

Normalmente, cuando se habla sobre las regiones con sentimientos nacionalistas, se habla de Cataluña, País Vasco y Galicia. Sin embargo, Andalucía también tiene una historia muy interesante y variada, por lo cual merece la pena mencionarla.

Su historia singular empezó hace mucho tiempo, la época más destacada era probablemente la reconquista de Granada en 1492. Ésta región es famosa también por el flamenco, que tiene su origen en ésta parte de España. Para el movimiento nacional, la época más importante es la última cuarta parte del siglo XIX, cuando fue creado el primer proyecto autonómico. Al principio del siglo XX, la idea de la identidad nacional se extendió a la gente corriente, pero la dictadura de Primo de Rivera y después la del general Franco cortó todas aspiraciones autonómicas. El único periodo favorable a movimientos nacionalistas era la II república (1931- 1936), cuando los estatutos de Cataluña, País Vasco y Galicia fueron aprobados. Andalucía también logró su estatuto, pero la guerra civil fue la razón por qué éste no fue sometido al referéndum. Ésto produjo muchos problemas para los políticos andaluces durante la transición democrática. El Gobierno español rechazó incluir Andalucía entre las regiones históricas y era muy difícil para los políticos que convencieran al Gobierno Central que no habían tomado la solución justa. El proceso no era fácil y pasó bastante tiempo hasta que tuvieron éxito, pero finalmente, Andalucía obtuvo su estatuto de autonomía tan rápido como las regiones históricas. Durante los años siguientes podemos observar algunas peculiaridades de la política andaluza, como por ejemplo el papel predominante del Presidente de la Junta (gobierno andaluz) o el comportamiento del electorado, que desde 1982 siempre ha votado por el partido socialista, PSOE. Por el desarrollo de la economía y sociedad durante los últimos 25 años de la autonomía, el Presidente de la Junta, Manuel Chaves presentó la idea de la reforma estatutaria. Ésta reforma fue aprobada en el referéndum popular en febrero de 2007, a pesar de que participara sólo poca parte del electorado.

Éste trabajo tuvo como objetivo señalar, que Andalucía tiene la posición especial en España de las autonomías, lo cual quería plantear poniendo algunos ejemplos históricos, políticos y culturales.

## Seznam použité literatury

### MONOGRAFIE, ČASOPISECKÉ STUDIE

ACOSTA, Sánchez, Juan (1983). *La Constitución de Antequerra, estudio teórico-crítico: democracia, federalismo y andalucismo en la España contemporánea*. Fundación de Blas Infante: Sevilla.

ÁLVAREZ, Rey Leandro; LÓPEZ, Lemus Encarnación (Eds.) (1998). *Historia de Andalucía Contemporánea*, Universidad de Huelva: Huelva.

BARZELAY, Michael. "El socialismo andaluz: la ideología política y la política económica de una comunidad autónoma española" in *Estudios Regionales*, n. 17 (1987), pp. 103-120.

CABADA, Ladislav, KUBÁT Michal a kolektiv (2004). *Úvod do studia politické vědy. 2. rozšířené vydání*. Eurolex Bohemia: Praha

CALLEJÓN, Balaguer Francisco (2007). *Estatuto de Andalucía : novedades respecto del Estatuto de 1981: la nueva configuración del Derecho autonómico de Andalucía*. Instituto andaluz de Administración pública: Sevilla.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra, KUNC, Jiří (2004). Španělsko. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. (2004). *Komparace politických systémů II*. VŠE: Praha.

GLASSNER, Ira Martin (1996). *Political Geography*. Wiley & sons: New York.

GRANJA de la, José Luis; Beramendi, Justo; ANGUERA, Pere (2001). *La España de los nacionalismos y las autonomías*. Editorial Síntesis: Madrid.

GUIBERNAU, Montserrat (1997). "Images of Catalonia" in *Nations and Nationalism*, n.3, pp. 89- 111.

HERNÁNDEZ LAFUENTE, Adolfo (1978). *La Constitución de 1931 y la autonomía regional*. Fundación Juan March: Madrid.

INFANTE, Blas (1979). *La verdad sobre el complot de tablada y el estado libre de Andalucía*. Aljibe: Granada.

INFANTE, Blas (1982). *El Ideal Andaluz: varios estudios acerca del renacimiento de Andalucía*. Junta de Andalucía, Consejería de Cultura: Sevilla.

LACOMBA, Juan Antonio (1988a). *Regionalismo y autonomía en la Andalucía contemporánea (1835- 1936)*. Caja General de Ahorros y Monte de Piedad de Granada: Granada.

LACOMBA, Juan Antonio (1988b). *Teoría y Praxis del Andalucismo*. Editorial Librería Ágora, S.A.: Málaga.

LINZ, Juan José (2000). *Totalitarian and Authoritarian Regimes. With a Major New Introduction*. Lynne Rienner Publisher: Boulder- London.

MONTABES, Pereira Juan; FERNÁNDEZ, Llebrez Fernando (1995). "Rasgos básicos y tendencias del comportamiento electoral y del sistema de partidos en Andalucía", en del Castillo, Pilar: Comportamiento político y electoral. Centro de Investigaciones Sociológicas: Madrid, pp. 297- 322.

MONTABES, Pereira Juan (2002). *La coalición de gobierno de Andalucía: Elementos institucionales y práctica política*, en: Matas, Jordi (Eds.), *Coaliciones políticas y gobernabilidad*, Institut de Ciències Polítiques i Socials: Barcelona.

MONTABES, Pereira Juan (2002). *Continuidades y cambios en comportamiento electoral y en el sistema de partidos de Andalucía (1977-2000)*. Instituto de Estudios Avanzados de Andalucía: Córdoba.

MONTABES, Pereira Juan, OLVERA PORCEL, Fermín (2004). *Gobierno y Administración en la Comunidad Autónoma de Andalucía*. Departamento de Ciencia Política y de la Administración. Universidad de Granada: Granada.

MORATA, Franscesc (2001). *El Estado de las Autonomías: Veinte Años de Rodaje*, in Alcántara, Manuel, Martínez, Antonia (Eds.) *Política y Gobierno en España* (2001). Tirant lo Blanch: Valencia.

ROBLEDO, Ruiz Agustín (1988). *Comunidad Autónoma de Andalucía*. Parlamento de Andalucía: Sevilla.

ROBLEDO, Ruiz Agustín (1991). *El ordenamiento jurídico andaluz*. Civitas: Madrid.

ŘÍCHOVÁ, Blanka (2007). *Úvod do současné politologie*. Portál: Praha.

## **PRAMENY, DOKUMENTY**

*Constitución española 1978*. (1978). Editora Nacional: Madrid.

*Estatuto de autonomía para Andalucía, 1981*. (1982) Boletín Oficial del Estado: Madrid.

*Estatuto de autonomía para Andalucía, 2007*. (2007). Junta de Andalucía: Sevilla.

Přednáška profesora MONTABESE, Universidad de Granada: 14.1.2008.

## **INTERNETOVÉ ZDROJE**

Albadulí, Paco; Fernández, Luque Rafael. *Historia del proceso autonómico de Andalucía, del 4. de Diciembre al 28 de Febrero*. Dostupné z: [www.andalucia.cc](http://www.andalucia.cc), staženo dne 26.4.2007.

*BOE núm. 115, de 13 de mayo de 1980*. Dostupné z [www.congreso.es](http://www.congreso.es), staženo dne 28.1.2008.

*BOE núm. 302, de 18 de diciembre de 1981*. Dostupné z [www.congreso.es](http://www.congreso.es), staženo dne 28.1.2008.

*Constitución federal de Antequerra*. Dostupné z [www.andalucia.cc](http://www.andalucia.cc), staženo dne 23.3.2008.



*El Mundo*. Internetová verze deníku ze dne 19.2.2007. Dostupné z [www.elmundo.es](http://www.elmundo.es). Staženo dne 20.2.2007.

*España de las Autonomías- Andalucía*. Dostupné z [www.elmundo.es](http://www.elmundo.es), staženo dne 21.2.2007.

*Estudio n° 2.678. Post- Referendum Estatuto de Andalucía (2007)*, CIS. Dostupné z [www.cis.es](http://www.cis.es), staženo dne 28.1.2008.

*Instituciones y Autonomías*. Boletín 31, Dostupné z [www.cis.es](http://www.cis.es), staženo dne 16.3.2008.

*Post electoral Referéndum Estatuto Andaluz (2007)*, CADPEA. Dostupné z [www.cadpea.ugr.es](http://www.cadpea.ugr.es), 28.1.2008.

*Recorrido hitórico*. Dostupné z: [www.andaluciajunta.es](http://www.andaluciajunta.es), staženo dne 3.5.2007.

VIBORAS JIMÉNEZ, José Antonio; Montero, Terrón Javier (2003): *Sinopsis del Estatuto de Andalucía*. Dostupné z [www.congreso.es](http://www.congreso.es), staženo dne 3.5.2007.

## Seznam příloh

**Příloha č.1:** Španělsko (základní údaje)

**Příloha č.2:** Španělsko (mapa)

**Příloha č.3:** Andalusie (základní údaje)

**Příloha č.4:** Andalusie (mapa)

**Příloha č.5:** Vývoj volebních výsledků v Andalusii (graf)

**Příloha č.6:** Vývoj souhlasu v referendech o autonomii (graf)

**Příloha č.7:** Seznam zkratk

## Přílohy

### **Příloha č.1: Španělsko (základní údaje)**

**Oficiální název:** Španělské království

**Státní zřízení:** Konstituční monarchie

**Hlavní město:** Madrid (3 132 463 obyvatel\*)

**Oficiální jazyky:** španělština 74 %, katalánština 17 %, galicijština, baskičtina 2 %

**Rozloha:**

- 504 645 km<sup>2</sup>\*

**Populace:**

- 45 200 737\*

**Hustota zalidnění:** 89,57 obyvatel/ km<sup>2</sup>\*

**Dvoukomorový parlament:**

- Kongres (Poslanecká sněmovna): 350 členů
- Senát: 264 členů

**Hlava státu:** král Juan Carlos I (od 1975)

**Předseda vlády:** José Luis Rodríguez Zapatero (2. období od 2008)

\* Data z Instituto Nacional de Estadística. Dostupné z [www.ine.es](http://www.ine.es). Staženo dne 22.4.2008.



## **Příloha č.3:                      Andalusie (základní údaje)**

**Hlavní město:** Sevilla

**Oficiální jazyk:** španělština (kastilština)

**Rozloha:**

- 87 268 km<sup>2</sup>\* (2. místo)
- 17,2 % rozlohy Španělska

**Populace:**

- 8 059 431\* (1. místo)
- 17,82 % celkového počtu obyvatel Španělska

**Hustota zalidnění:** 92,12 obyvatel/km<sup>2</sup>\*

**Parlamentní zastoupení**

- Kongres: 61 křesel
- Senát: 41 křesel
- Autonomní parlament: 109 členů

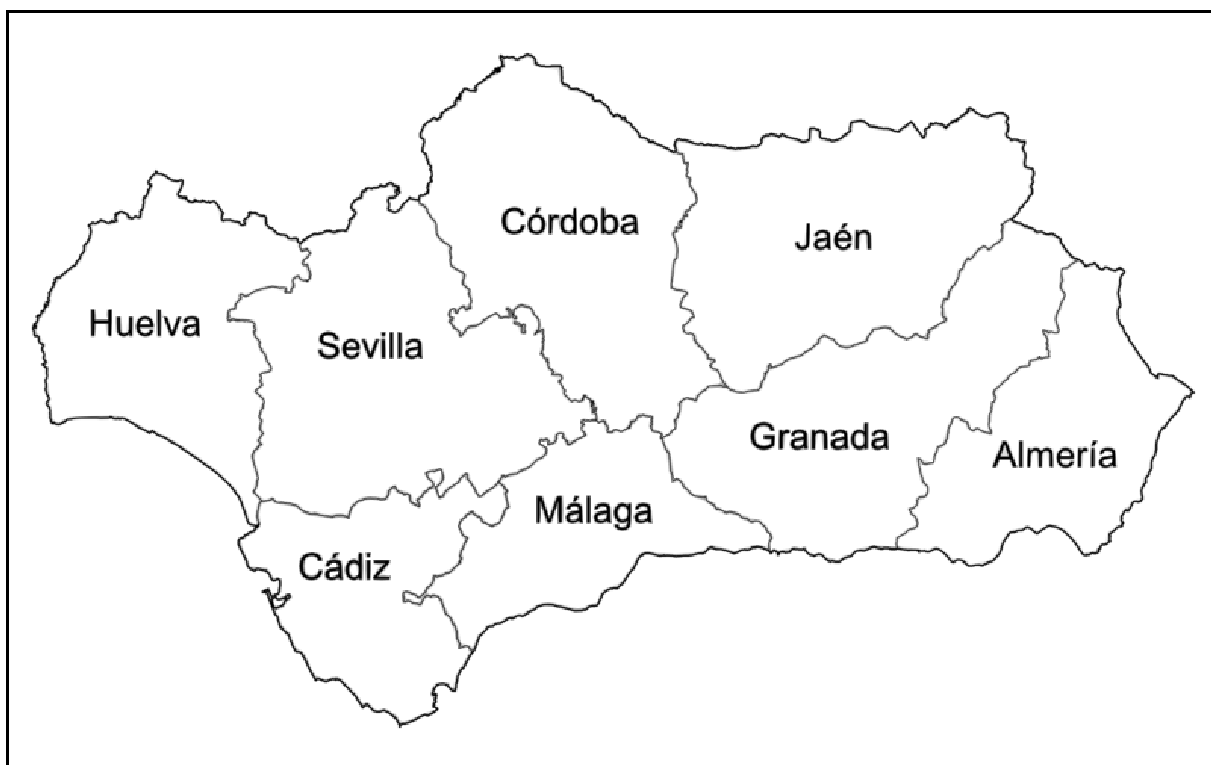
**Prezident:** Manuel Chaves (PSOE- Andalucía)

**Provincie**

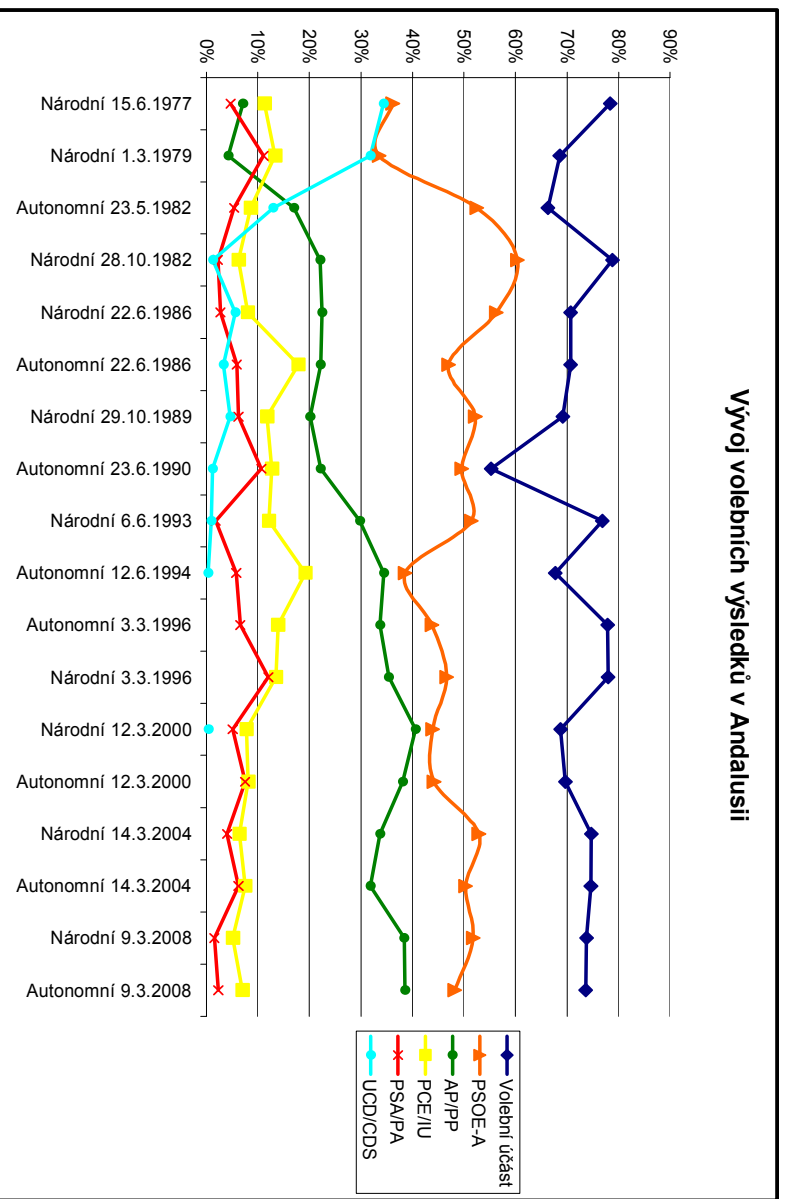
Andalusie se dělí na 8 provincií, které se dále dělí na 770 obcí (municipios)

- Almería (635.850 obyvatel, 102 obcí)
- Cádiz (1.194.062 obyvatel, 44 obcí)
- Córdoba (788.287 obyvatel, 75 obcí)
- Granada (882.184 obyvatel, 168 obcí)
- Huelva (492.174 obyvatel, 79 obcí)
- Jaén (662.751 obyvatel, 97 obcí)
- Málaga (1.491.287 obyvatel, 100 obcí)
- Sevilla (1.835.077) obyvatel, 105 obcí)\*

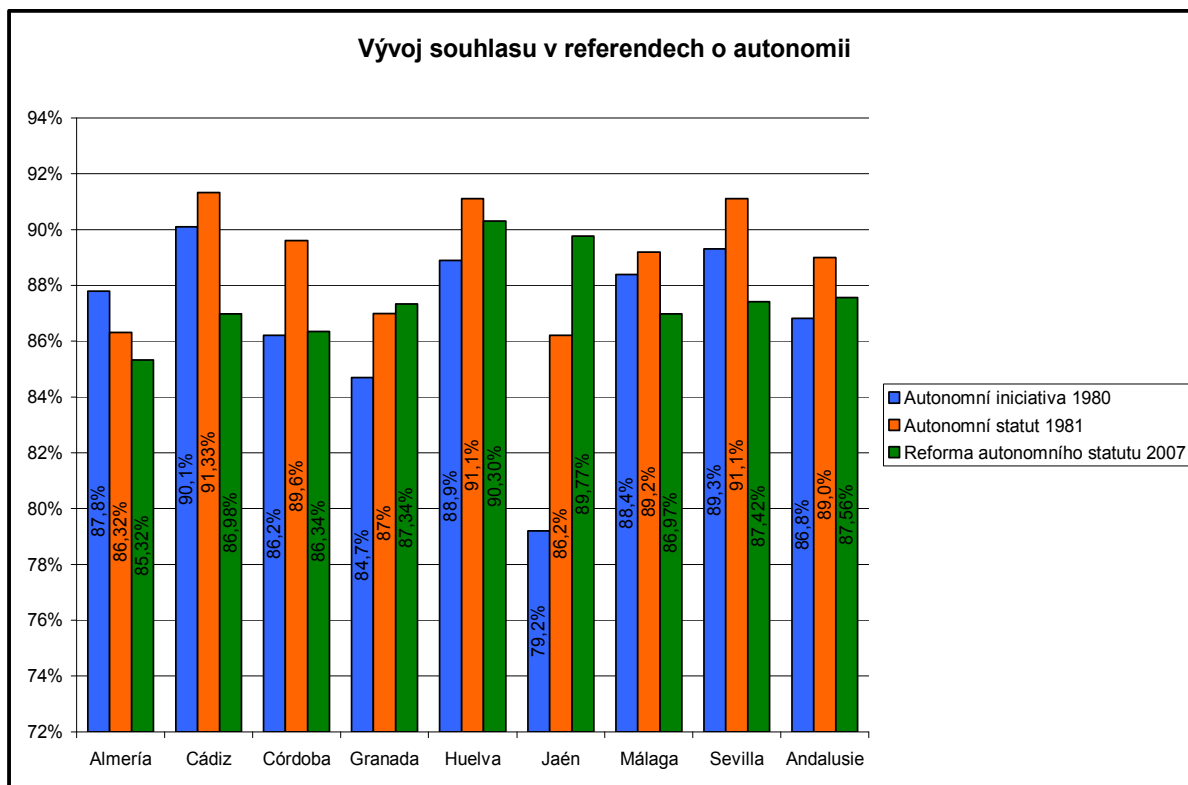
\* Data z Instituto Nacional de Estadística. Dostupné z [www.ine.es](http://www.ine.es). Staženo dne 22.4.2008.



**Příloha č.5: Vývoj volebních výsledků v Andalusii**



## Příloha č.6: Vývoj souhlasu v referendech o autonomii





## **Příloha č.7:**

## **Seznam zkratek**

**AP:** Federación de Partidos de Alianza Popular

**BOE:** *Boletín Oficial del Estado*

**CADPEA:** Centro de Análisis y Documentación Política y Electoral de Andalucía.

**CDC:** Coalición Elect. Pacte Democratic Per Catalunya

**CIS:** Centro de Investigaciones Sociológicas

**IRPF:** Impuesto de Renta de Personas Físicas

**IU:** Izquierda Unida

**IULV- CA:** Izquierda Unida- Los Verdes- Convocatoria por Andalucía

**PCE:** Partido Comunista de España

**PNV:** Partido Nacionalista Vasco

**PP:** Partido Popular

**PSA:** Partido Socialista de Andalucía

**PSOE:** Partido Socialista Obrero Español

**UCD:** Union de Centro Democrático